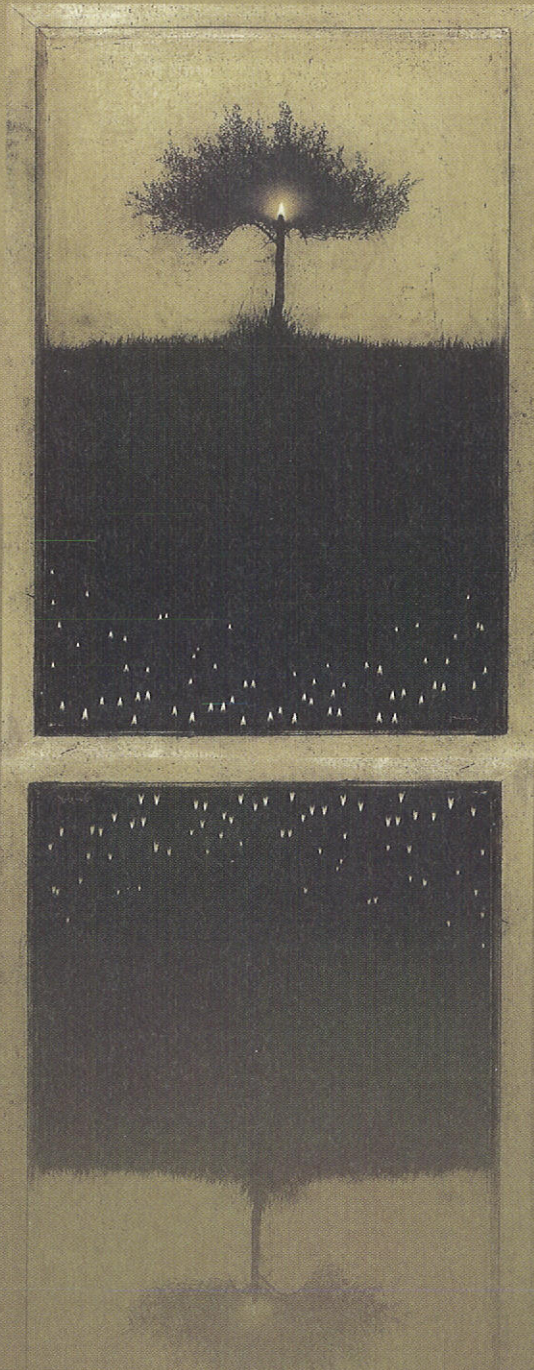

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΑ΄ • ΤΕΥΧΟΣ 1 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2001

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 2001

Ευάγγελου Δ. Θεοδώρου

σελ. 3-5

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΑΙΩΝΟΣ

Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου

σελ. 6-7

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΠΡΑΞΗ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πρωτοπρεσβυτέρου Δημητρίου Β. Τζέρπου

σελ. 8-11

ΑΡΜΑΓΕΔΩΝ - Η ΤΕΛΙΚΗ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΗ

Χρήστου Καραγιάννη

σελ. 12-15

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΕΥΘΑΝΑΣΙΑΣ

Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών
και πάσης Ελλάδος κ.κ. Χριστοδούλου

σελ. 16-19

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΤΟΣ ΓΛΩΣΣΩΝ

Αλέξανδρου Μ. Σταυροπούλου

σελ. 20-21

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Ιωάννου Φουντούλη

σελ. 22-23

ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

«ΜΝΗΜΕΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ '40 ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ»

σελ. 23

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

Γερού Χρυσοστόμου

σελ. 24-26

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Αρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Τριανταφύλλου

σελ. 27

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

σελ. 28-29

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ

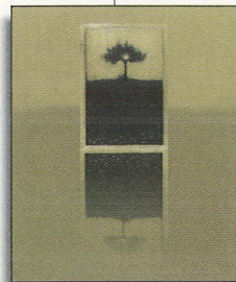
σελ. 29

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

σελ. 30-31

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

(Τὰ τοπία τῆς ἐνδοχώρας).
Έργο τοῦ
Χρήστου Θ. Μποκόρου

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς

Ιωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ

Τηλ.: 72.18.308, Fax: 72.18.336

Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας

<http://www.ecclesia.gr>

Ηλεκτρονική διεύθυνση:

e-mail: iera-synodos@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ἰπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Ἰπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Χαραμαντίδης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου
Ὁμότ. Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικὸ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ἀρχιμ. Μακάριος Φιλοθέου,
Ἀρχιμ. Ἀθηνάγορας Δικαίικος,
Πρωτοπρ. Δημήτριος Τζέρπος,
Πρωτοπρ. Ἀδαμάντιος Αὐγουστίδης,
Πρωτοπρ. Ματθαῖος Χάλαρης,
Ἀλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος,
Γεώργιος Φίλιππος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

Ευάγγελος Π. Λέκκος

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ἀριστομένης Μασσάγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χρήστος Καραγιάννης, Μ.Θ.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΒΕΕ

Ἀσκληπιοῦ 80, 114 71 Ἀθήνα

Τηλ. 36.24.728, 36.01.605 - Fax: 36.01.679

web site: www.papanikolaou.gr

Χριστιανικοί στοχασμοί κατά την είσοδο στο έτος 2001

Του Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου

Εάν πρό ενός έτους ήταν συζητούμενο και αντιλεγόμενο τὸ ἐὰν εἰσήλθαμε ἢ δὲν εἰσήλθαμε στὴν τρίτη μετὰ Χριστὸν χιλιετία, ἢ εἰσοδὸς μας στὸ ἀνατεῖλαν ἔτος 2001 δὲν ἀφήνει καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἰσέρχεται στὸν εἰκοστὸ πρῶτο αἰῶνα καὶ στὴν τρίτη χιλιετία του. Σ' ἓνα τέτοιο ὁρόσημο, πού σηματοδοτεῖ τὴ δημιουργία ἑνὸς σημαντικοῦ σταθμοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἱστορίας, ξεπροβάλλουν αὐτομάτως πολλοὶ στοχασμοί, πού ἀναφέρονται στὴν ἐμφάνισι, διάδοσι, βαθύτερη οὐσία, προσφορὰ καὶ μελλοντικὴ πορεία τῆς Θρησκείας πού ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἴδου μερικοὶ ἀπὸ τοὺς στοχασμοὺς αὐτοὺς:

Ἡ ἐμφάνισις καὶ ἐξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔγινε μέσα σ' ἓνα πολιτιστικὸ περιβάλλον, πού εἶχε ἐνοποιηθῆ ἀπὸ τὸν Μέγα Ἀλέξανδρο καὶ τοὺς διαδόχους του καὶ θρῆσκοντο ὑπὸ τὸ σκῆπτρο τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ ἐξάπλωσις αὐτὴ εἶχε ἀξιοθαύμαστη νικηφόρα πορεία, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα ἐξ ἀρχῆς ἀπέβη «Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μαρία» (Α' Κορ. α', 23) καὶ ἀντιμετώπισε διωγμοὺς, σταυροὺς, βασανιστήρια ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, τὴν σαρκαστικὴ γραφίδα τῶν ἐθνικῶν λογίων, τὴν ὀργιῶδη ζωὴ τῶν εἰδωλολατρῶν. Τὸ λυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Χριστιανισμοῦ διευκολύνθηκε ἀπὸ τὴ νοσταλγία γιὰ τὸν «Ἄγνωστο Θεό», πού πλημμύριζε τίς ψυχὰς πολλῶν, οἱ ὅποιοι δὲν μποροῦσαν νὰ ικανοποιηθοῦν ἀπὸ τίς Ἰουδαϊκὲς νομικὲς διατάξεις ἢ ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ «μυστήρια», πού, ἐνῶ ἀφύπνιζαν τὸν πόθο γιὰ τὴ λύτρωσι, εἶχαν πανθεϊστικὸ περιεχόμενον καὶ ἄνοιγαν τὸ

δρόμον πρὸς τὴ δεισιδαιμονία, τὴ μαγεία, τὴν ὑλιστικὴν ζωὴ καὶ τὴ διαφθορά.

Ὁ Χριστιανισμὸς ικανοποιεῖ κατὰ τέλειον τρόπο τὴν πανανθρώπινη θρησκευτικὴ προδιάθεσι καὶ δημιουργεῖ ὑγιέστατα θρησκευτικὰ βιώματα, ὅπως πιστοποιεῖται ἀπὸ τὴ σημερινὴ Φιλοσοφία τῆς Θρησκείας. Ὁ Rudolf Otto στὸ κλασικὸ ἔργο του «τὸ Ἅγιο» (*Das Heilige*), πού γνώρισε δεκάδες ἐκδόσεων καὶ πολλὰ μεταφράσεις σὲ ἄλλες γλώσσες, τονίζει ὅτι τὸ Ἅγιο καὶ τὸ Θεῖο, ὅταν βιώνεται ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ, δημιουργεῖ δύο πόλους: ἀφ' ἑνὸς βιώνεται ὡς *mysterium tremendum*, δηλαδὴ ὡς φοβερὸ μυστήριον, ὡς ὑπερδύναμις, ὡς τὸ ἀπολύτως ἀπροσπέλαστον καὶ «ὅλως ἄλλότριον ὄν», πού δημιουργεῖ μέσα μας τὴν ἱερὴ φοβία, τὸν ἱερὸ φόβον, τὸ εὐλαβικὸ δέος, τὸν βαθὺ ἐσωτερικὸ συγκλονισμό, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὡς *mysterium fascinans*, δηλαδὴ ὡς γοητευτικὸ μυστήριον, πού θέλει καὶ σαγηνεύει, ὡς πηγὴ ἀγάπης, εὐσπλαγχνίας καὶ ἐλέους. Ὅταν στὸ θρησκευτικὸ βίωμα ἐπικρατῆ τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ δύο στοιχεῖα, πρόκειται γιὰ κατώτερη μορφή θρησκευτικότητος. Ὅσον προχωροῦμε στὶς ἀνώτερες θρησκείες, τόσο περισσότερο συνυπάρχουν τὰ δύο στοιχεῖα. Στὸν Χριστιανισμό, πού εἶναι ἡ ἀπόλυτη Θρησκεία, ἡ συνύπαρξις αὐτῆ ὁδηγεῖ στὸ πρωτεῖον τοῦ δευτέρου στοιχείου. Γιὰ τὰ δύο στοιχεῖα τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος καὶ τὴν ἀναφλέγουσα τὸν ἄνθρωπον χριστιανικὴ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ λέγει χαρακτηριστικῶς ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος στὶς «Ἐξομολογήσεις» του: «Τί εἶναι ἐκεῖνον, πού πλημμυρίζει μὲ ἀνταύγειες τὸ ἐσωτερικόν μου καὶ πλήτ-

τει τὴν καρδιά μου, χωρὶς νὰ τὴν βλέπτῃ; Καὶ φοικιῶ (οἰκῶ) προστὰ του καὶ συγχρόνως ἀναφλέγομαι. Φοικιῶ (οἰκῶ), ἐφ' ὅσον εἶμαι ἀνόμοιος πρὸς αὐτό. Ἀναφλέγομαι, ἐφ' ὅσον εἶμαι ὁμοιος πρὸς αὐτό». Ἔτσι στὸν Χριστιανισμό συνδυάζονται ἀρμονικὰ τὰ δύο στοιχεῖα. Ὑπάρχει καὶ τὸ πρῶτο ὡς ἱερὸ δέος, ὡς σεβασμὸς καὶ εὐλάβεια γιὰ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ἀπόλυτη ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ, προστὰ στὸν Ὅποιο, κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸ ὕμνο, «πᾶσα σάρεξ βροτεία» πρέπει νὰ στέκεται μὲ θαθεῖα σιγή. Ἀλλὰ τὸ δέος αὐτὸ δὲν εἶναι ὁ δουλικὸς φόβος, καθόσον «ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον» (Α' Ἰωάν. δ', 18). Ἡ ἀγάπη αὐτὴ συνδέεται μὲ τὴ συναισθησιὸν ὅτι στὸν Χριστιανισμό παρουσιάζεται –ὡς ἱκανοποίησις τῆς «προσδοκίας ἐθνῶν» (Γεν. μθ', 10) μὲ τὴν ἐνανθρώπησι τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ– ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ἱστορικὸν πρόσωπο, πού ἐζησε σὲ ὠρισμένον τόπο καὶ χρόνον, ἀλλὰ ἔχει συνείδησιν τῆς προαιωνίας ὑπάρξεως τῆς θείας φύσεώς Του καὶ λέγει: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμέν» (Ἰωάν. ι', 30)· «ὁ ἐώρακὼς ἐμὲ εώρακε τὸν Πατέρα» (Ἰωάν. ιδ', 9).

Ἡ οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐντοπίζεται στὸν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ, πού γίνεται δεκτὸς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ὡς «τὸ φῶς τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. η', 12), ὡς «ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» (Ἰωάν. ιδ', 6), ὡς Αὐτὸς ὁ Θεός, πού μὲ τὴν ἐνανθρώπησίν Του στὸν ἱστορικὸ Ἰησοῦ ἀποκαλύφθηκε σωματικῶς. Στους διαθηρκευτικοὺς διαλόγους, πού ἄρχισαν νὰ ὀργανώνονται τὰ τελευταῖα χρόνια, πρέπει ἀπὸ χριστιανικὴ σκοπιὰ νὰ τονίζεται, ὅτι οἱ μυθολογικὲς θεῖες ἐνσαρκώσεις τῶν διαφόρων Θρησκειῶν δὲν εἶναι κυρίως ἐνανθρωπήσεις τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὶς ὁποῖες συντελεῖται σάρκωσις μὲ ἀσύγχυτη ἔνωση τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλ' ἀπλὲς μεταμορφώσεις. Ὁ Θεὸς δηλαδὴ ὑποδέεται τὴ μορφή τοῦ ἀνθρώπου, πρᾶγμα πού ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἐπανάληψιν τῶν μεταμορφώσεων αὐτῶν. Γι' αὐτὸ ἀπὸ αὐτὲς δὲν προκύπτει ἓνα θεανθρωπικὸ πρόσωπο. Ὡστε τὸ οὐσιῶδες στοιχεῖο τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῶ γιὰ τὴν ἀπολύτρωσι τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι, ὅπως τόνιζε ὁ

ἀείμνηστος πρῶτος Διευθυντὴς τῶν ἐπισήμων περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Γρηγόριος Παπαμιχαήλ, «δὲν σώζει ὁ Θεός, ἀλλ' ὁ Θεάνθρωπος, σώζει ὁ Θεὸς ὡς Θεάνθρωπος – τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ εἶναι ἡ ψυχὴ, ἡ ζωὴ καὶ ἡ οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι μοναδικὸν ἐν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων εἶναι τὸ φῶς, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. Αὐτὸς εἶναι ἡ κλεῖς τοῦ αἰνίγματος, ἡ κατάπανσις τῶν ἀγωνιῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἡ λύσις τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν προβλημάτων τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας ἢ ἀσφαλῆς βακτηρία. Αὐτὸς εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὸ βάθος».

Ἡ σύγχρονη Συγκριτικὴ Θρησκειολογία, ἀξιολογώντας τὸν Χριστιανισμό ἀντικειμενικῶς καὶ μὲ κριτήρια ἐξωδογματικά, πιστοποιεῖ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ὑπερέχει ὅλων τῶν ἄλλων θρησκειῶν ὄχι κατὰ τὸν βαθμὸ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ποιὸν καὶ τὴν οὐσία. Ὁ ἀείμνηστος ἐπιφανὴς Θρησκειολόγος Καθηγητὴς Λεωνίδας Φιλιππίδης τόνιζε ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι ἡ τελευταία βαθμὶς τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπίνης θρησκευτικότητος, ἀλλὰ ἐμφανίσθηκε ὡς ἐντελῶς νέα Θρησκεία, «ὡς λάμψις ἀπ' οὐρανοῦ ἐκθαμβωτικὴ, ὡς ἔκπληγος ἀποκάλυψις τοῦ ἐνός καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ δι' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐν σαρκὶ φανερωθέντος, ὡς Θρησκεία ἀπόλυτος, ὑπερκειμένη χρόνου καὶ χώρου, ἀσύγκριτος καὶ τελειοτάτη κατ' εἶδος καὶ γένος καὶ περιεχόμενον ἀξιῶν, ὡς ἥλιος ἐξ οὐρανοῦ, διαπλώσας τὸ φῶς αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἀστέρων τὴν αἴγλην καὶ τὴν δόξαν». Ὁ πατὴρ τῆς Ἐπιστήμης τῶν Θρησκευμάτων F. Max Müller λέγει, ὅτι ἡ Συγκριτικὴ Ἱστορία τῶν Θρησκευμάτων ἀποδεικνύει τὴν «ἐξέχουσα θέσι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνάμεσα σὲ ὅλα τὰ θρησκευτά, τὴν ὁποία κανένας δὲν μπορεῖ νὰ καταστήσῃ ἐπίμαχη». Καὶ ὁ ἐπιφανὴς Θρησκειολόγος Nathan Söderblom ἔχει ἐπισημάνει ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς «ὑπερέχει πάνω ἀπὸ κάθε, ἀκόμη καὶ τὴν ὑψηλότερη ἐξωχριστιανικὴ θρησκευτικότητα», καὶ εἶναι ἡ «κατ' ἐξοχὴν Θρησκεία». Κατὰ τὸν θρησκευτοφιλόσοφο Ernst Troeltsch, «ὁ Χριστιανισμὸς ὄχι μόνον πιστεύε-

ται, αλλά και πραγματικά είναι ή απόλυτη Θρησκεία, παρουσιάζοντας το πλήρωμα της έννοιας της Θρησκείας».

Ο Χριστιανισμός έγκαινίασε τη Βασιλεία του Θεού ή τη Βασιλεία των Ουρανών, στην οποία αρχίζουν οι πιστοί να συμμετέχουν από την επίγεια ζωή. Οι Ουρανοί, στους οποίους αναβιβάζει ή Βασιλεία του Θεού, νοούνται όχι φυσικώς ή αστρονομικώς. Η σημασία της λέξεως έχει θεολογική, χριστολογική, εκκλησιολογική, ανθρωπολογική και έσχατολογική σημασία και φανερώνει την τελική κατάσταση της λυτρώσεως των ανθρώπων, οι οποίοι σώζονται μέσα στην Έκκλησία. Οι Ουρανοί συμβολίζουν την άληθινή μας πατρίδα, τον ύψιστο στόχο της ανθρωπίνης νοσταλγίας, στην οποία αναφερόταν ο Πλάτων, όταν εξυμνούσε την όρμη προς το απόλυτο και πανυπερέτελλο κάλλος της ουρανίας πραγματικότητας. Κατά τον Άπ. Παύλο, «*ήμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει*» (Φιλιπ. γ', 20). Έπομένως, ή ζωή των Χριστιανῶν δέν πρέπει νά ἐκφυλίζεται σ' ἕνα «σεκουλαρισμό» ή ἐγκοσμοκρατικό ἀκτιβισμό.

Η είσοδος μας στη Βασιλεία του Θεού σημαίνει χωρισμόν από τον «κόσμο». Μὲ τή λέξη «κόσμος», από τον οποίο πρέπει να είναι χωρισμένοι οι Χριστιανοί, δέν νοείται ή όρατή πραγματικότητας, ή υλική κτίσις, πού πλάσθηκε από τον Θεό ως «καλή λίαν» (Γεν. α', 31), ούτε το σύνολο των ανθρώπων, για το οποίο αυτός ο Ίησους διακήρυξε: «*Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεός τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀποληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον*» (Ίωάν. γ', 16). Ο «κόσμος», από τον οποίο χωρίζονται οι Χριστιανοί, έχει «ἀξιολογικὴν» έννοια. Πρόκειται για το σύνολο των ἐσφαλμένων κινήτρων τῆς θελήσεως, πού ἀπομακρύνουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν Θεό. Η ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν «κόσμον» αὐτὸν καὶ ή εἴσοδος μὲ τή μετάνοια καὶ τὸ Ἄγιον Βάπτισμα στήν Έκκλησία, ή οποία ἐνσαρκώνει καὶ αἰσθητοποιεῖ τήν ἰδέα τῆς Βασιλείας τῶν Ουρανῶν, εἶναι ή προϋπόθεσις τῆς λύσεως τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος καὶ τῆς ἀληθινῆς λυτρώσεως.

Πολλές φορές έχει ἀναπτυχθῆ ἀπὸ τὸν γράφοντα ὅτι ή «μέθεξις» καὶ κοινωνία τοῦ βίου τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ Ἀναστάντος Κυρίου συνεχίζεται μυστικῶς στήν Ὀρθόδοξη λειτουργική καὶ μυστηριακή ζωή τῆς Έκκλησίας, μέσα στήν ὅποια καθίσταται ὄρατὸ καὶ ἐνεργὸ τὸ «μυστήριον τοῦ θελήματος» τοῦ Θεοῦ «κατὰ τὴν εὐδοκίαν Αὐτοῦ, ἣν προέθετο... ἀνακεφαλαίωσεσθαι τὰ πάντα ἐν Χριστῷ τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἐφ. α', 10). Η «ἀνακεφαλαίωσις» αὐτὴ σημαίνει τή συνένωσι τῶν βαθυτέρων πόθων τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ τῶν θεοδοτῶν ὑλικοβιολογικῶν καὶ ὑλικοπνευματικῶν συναρτήσεων αὐτῆς, ὅχι σὲ ἕνα μηχανικὸ ἄθροισμα, ἀλλὰ σὲ δυναμική ἱεραρχική τάξι καὶ ἀδιάσπαστη ὁλότητα, μέσα στήν ὅποια οι μερικώτεροι ἀξιολογικοὶ σκοποὶ (θεωρητικοὶ ἢ ἐπιστημονικοὶ, αἰσθητικοὶ ἢ καλλιτεχνικοὶ, κοινωνικοὶ, ἠθικοὶ, πολιτικοὶ, βιολογικοὶ, ὑλικοὶ, οικονομικοὶ) ὑποτάσσονται σὲ μιὰ θεμελιώδη καὶ ἐνοποῖδ ἀξιολογική ροπή καὶ σ' ἕνα σύνθημα: «*Τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός*» (Κολ. γ', 11). Ἔτσι δημιουργεῖται στήν ζωή τὸ μέτρο, ή πειθαρχία, ή τάξις, ή ἐνότης, ὁ ρυθμὸς.

Η «ἀνακεφαλαίωσις» αὐτὴ τῶν πάντων ἐν Χριστῷ ἐπὶ δύο χιλιετίες γίνεται αἰσθητὴ τόσο ἐξ ὀλοκλήρου στήν ζωή πολλῶν συνειδητῶν Χριστιανῶν, ὅσον καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν στὸ πολιτιστικὸ περιβάλλον τους, ὅταν τοῦτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον δέχεται τὴν εὐεργετική ἐπίδρασι τῆς ἀκτινοβολίας τῆς δράσεως των. Ἀλλὰ τί θὰ γίνῃ μὲ τὰ πλήθη τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, πού ζοῦν μακρὰν τοῦ Χριστοῦ «ἐν χώρα καὶ σιᾶ θανάτου» (Ματθ. δ', 16); Πρέπει νά εὐχηθοῦμε, ὥστε ή ἐν Χριστῷ «ἀνακεφαλαίωσις» τῶν πάντων νά βιωθῆ κατὰ τὴν τρίτη μετὰ Χριστὸν χιλιετία ἀπὸ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι δὲ περιττὸν νά προσθέσωμε ὅτι ή εὐχή αὐτὴ καθιστᾶ φανερὴ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐντατικοποιήσεως πρὸς τὴν κατεύθυνσι αὐτῆ τῶν προσπαθειῶν ὄλων τῶν φορέων τοῦ πομπαντικοῦ καὶ θεραπευτικοῦ ἔργου τῆς Έκκλησίας, ἀνάμεσα στους ὁποίους τὴν πρώτη θέσι κατέχουν ἀναμφιβόλως ὄλοι οι «οἰκονόμοι μυστηρίων Θεοῦ» (Α' Κορ. δ', 1).

Προβλήματα του παρόντος αιώνας

Του Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου και 'Αγίου Βλασίου κ. 'Ιεροθέου

Λέν πρέπει να νομισθῆ ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ζοῦν μονοφυσιτικὰ στὴν παροῦσα ζωὴ καὶ τὴν περιφρονοῦν. Ἀπλῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο γίνεται εἶναι ὅτι δὲν τὴν ἀπολυτοποιοῦν καὶ δὲν τὴν αὐτονομοῦν. Ἀγαποῦν τὸν κόσμον, ποὺ εἶναι δημιουργήμα τοῦ Θεοῦ, ἀγαποῦν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ οἱ ἅγιοι εἶναι ἀρκετὰ εὐαίσθητοι γιὰ ὅλη τὴν δημιουργία, γιὰ τὰ ζῶα, τὰ πτηνά, τὰ χόρτα τοῦ ἀγροῦ, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ βλέπουν μέσα ἀπὸ ἄλλη προοπτική. Μέσα σὲ ὅλη τὴν κτίση βλέπουν τοὺς λόγους τῶν ὄντων, τὴν ἄκτιστη οὐσιοποιό, ζωοποιό, σοφοποιό ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Οὔτε πρέπει νὰ νομισθῆ ὅτι ὁ Χριστιανὸς δὲν ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ προβλήματα στὴν ζωὴ του, ἀλλὰ παρὰ τὰ προβλήματα τὰ υπερβαίνει ὅλα μέσα ἀπὸ τὴν προοπτικὴ τῆς αἰωνιότητος. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «ἐν παντὶ θλιβόμενοι ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι, διωκόμενοι ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι, καταβαλλόμενοι ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι» (Β' Κορ. δ', 8, 9). Καὶ αὐτὸ τὸ βλέπουμε στὴν ζωὴ ὄλων τῶν ἁγίων Προφητῶν, Ἀποστόλων, Μαρτύρων, Ὁμολογητῶν, Πατέρων, Ὁσίων, Ἀσκητῶν. Ἐπίσης, τὸ βλέπουμε στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία, καίτοι εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐν τούτοις δέχθηκε πολλὰ προβλήματα καὶ ἀντιμετώπισε ποικίλους πειρασμούς, ἄλλοτε ἀπὸ τὴν φιλοσοφία καὶ τὸν ἀγνωστικισμό, ἄλλοτε ἀπὸ τοὺς διωγμούς, ἄλλοτε ἀπὸ τίς αἱρέσεις, ἄλλοτε ἀπὸ τὴν ἐκκοσμίκευση κλπ.

Ἐπομένως, θὰ ἀντιμετωπίσουμε καὶ ἐμεῖς πολλὰ προβλήματα μὲ τὴν εἴσοδό μας στὴ νέα χιλιετία καὶ τὸν 21ο αἰῶνα.

Πρῶτον, εἶναι τὰ ὑπαρξιακά προβλήματα τῶν ἀνθρώπων. Ὅσο αὐξάνεται ἡ προσκόλλησις στὸν παρόντα αἰῶνα, ὅσο θεοποιεῖται ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη καὶ ἡ κοσμικὴ γνώση, καὶ αὐτὸ γίνεται σὲ βάρος τῆς ἐσωτερικῆς ψυχικῆς ἀνάγκης τῶν ἀνθρώπων, τόσο καὶ θὰ αὐξάνεται τὸ ὑπαρξιακὸ

κενὸ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ὑπαρξιακὴ ἀγωνία. Νομίζω ὅτι τὸ πρόβλημα αὐτὸ φαίνεται στὴν συνάρτησι καὶ σχέσι μεταξύ ἡδονῆς καὶ ὀδύνης. Ἡ βίωσι τῆς ἡδονῆς, σαρκικῆς, ψυχικῆς, διανοητικῆς, φανταστικῆς, θὰ αὐξήσῃ τὴν ὀδύνη, τὸν πόνο. Καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν πόνο σωστά, μὲ τὸν τρόπο ποὺ περιγράφεται στὴν Ὁρθόδοξη Παράδοσι, τότε θὰ καταλήξῃ σὲ νέα αἰσθησιακὴ καὶ σαρκικὴ ἡδονή, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ αὐξάνεται ὁ πόνος. Θὰ δημιουργηθῆ ἓνας φαῦλος κύκλος.

Δεύτερη ὁμάδα προβλημάτων εἶναι αὐτὴ ποὺ ἀναφέρεται στὰ οἰκογενειακά καὶ κοινωνικά ζητήματα. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐπόμενο, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ ἄλυτα ἐσωτερικά ὑπαρξιακά του προβλήματα θὰ εἶναι τὸ μεγαλύτερο κοινωνικὸ καὶ οἰκογενειακὸ πρόβλημα. Ἄλλωστε, ὁ ἄρρωστος ἄνθρωπος ἀρρωσταίνει ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς θεσμούς. Πῶς μπορεῖ ἓνας ἀνικανοποίητος ἄνθρωπος νὰ συνυπάρχῃ μὲ ἄλλους ἀνθρώπους, πῶς μπορεῖ νὰ ἀγαπήσῃ; Ἡ μᾶλλον, ἀγαπώντας τοὺς ἄλλους, θὰ ἐπιδιώκῃ νὰ ικανοποιήσῃ αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴ του ὑπαρξιακὴ ἀναζήτησι, ἢ ὅποια ἀφοῦ δὲν ικανοποιεῖται, ἐπειδὴ ἡ ικανοποίησι προέρχεται ἀπὸ ἄλλη διάστασι, θὰ ζῆ τὴν ἀνασφάλεια, τὸ ἀνικανοποίητο, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀναιρεῖται ἡ ἀγάπη καὶ νὰ μετατρέπεται ἢ σὲ αἰσθησιακὴ ἀπόλαυσι ἢ σὲ μίσος. Γιὰ τὸν ἀνικανοποίητο ἄνθρωπο ἢ παρουσία ἐνὸς ἄλλου ἀνθρώπου δημιουργεῖ τρόμο, φόβο, ὑστερία, ἀφοῦ θεωρεῖ τὴν παρουσία τοῦ ἄλλου ὡς ἀπειλή γιὰ τὴν δική του ὑπαρξί.

Τρίτη ὁμάδα προβλημάτων, ποὺ θὰ ἀναφυοῦν γιὰ τὴν Ἐκκλησία, εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν σχέσι μὲ τὴν αὐτονόμησι τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης καὶ τῆς τεχνολογίας. Οἱ ἅγιοι χρησιμοποιοῦν τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν τέχνη, ἀλλὰ δὲν φθάνουν στὸ σημεῖο νὰ τίς ἀπολυτοποιοῦν. Ἡ ἀπόλυτη προσδοκία τους εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχῃ αὐτὸν τὸν προσανατολισμό, τότε περιπίπτει σὲ μιὰ ἀκηδία

και ασχολείται υπερβολικά με την επιστήμη και την τέχνη, με αποτέλεσμα ή αυτονόμηση της επιστήμης να γίνη πειρασμός για τον άνθρωπο, όμοιος με τον πειρασμό που δέχθηκαν οι πρωτόπλαστοι.

Στήν διδασκαλία των αγίων Πατέρων της Έκκλησίας συναντούμε την αλήθεια ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρχει σύγκρουση μεταξύ επιστήμης και θεολογίας, γιατί διαφορετικός είναι ο ρόλος και ο σκοπός κάθε μιᾶς από αυτές. Η επιστήμη ασχολείται με τον κόσμο αυτόν, ενώ ή θεολογία ασχολείται με τον Θεό. Η επιστήμη έρευνά την κτιστή πραγματικότητα και βοηθά τους ανθρώπους να βελτιώνουν τις συνθήκες της βιολογικής ζωής, ενώ ή θεολογία προετοιμάζει τους ανθρώπους για την βίωση του Θεού. Η επιστήμη θεραπεύει το θνητό σαρκίο, ενώ ή θεολογία θεραπεύει τις ψυχικές ασθένειες του ανθρώπου, και έτσι δια της καθάρσεως, του φωτισμού του νοός και της θεώσεως, οδηγεί τον άνθρωπο όχι μόνο στην προπρωτική κατάσταση, αλλά του δίνει και το περισσόν της ζωής, τον ένώνει με τον Θεόν εν Προσώπω Ίησου Χριστού.

Βέβαια, ή Έκκλησία θα συναντήσει και διάφορα προβλήματα με την αύξηση της τεχνολογίας, τα όποια θα αντιμετωπίση με σοβαρότητα και υπευθυνότητα, μέσα από την προοπτική και την δυνατότητα της παραδόσεώς της.

Τέταρτη ομάδα προβλημάτων είναι τα λεγόμενα εκκλησιολογικά προβλήματα. Έναν τέτοιο πειρασμό δεχόμαστε και σήμερα, αλλά θα αύξηθῆ ακόμη περισσότερο. Μπορεί κανείς να δῆ τους εκκλησιολογικούς πειρασμούς μέσα από τις τέσσερις ακόλουθες προοπτικές.

Η μία είναι ή εκκοσμίκευση της πνευματικής ζωής. Ο νόμος έχει δοθῆ για να θεραπεύση τον άνθρωπο και να τον οδηγήση στη ζωή, στην όποια δεν υπάρχει ανάγκη νόμου, στον προσωπικό λόγο με τον Θεό. Όταν ο νόμος απολυτοποιείται, τότε εκνομικείται ή πνευματική ζωή.

Η άλλη έχει σχέση με την εκκοσμίκευση της εκκλησιαστικής ζωής, όταν ή Έκκλησία ταυτίζεται με τις εγκόσμιες καταστάσεις, εξαντλῆται στο ένθάδε και χάνει τον προσανατολισμό, όπως τον διαγράψαμε προηγουμένως. Αντί

να είναι θεραπευτήριο, γίνεται δικαστήριο ή μία επίγεια οργάνωση, και αντί να είναι ένας οικογενειακός χώρος, γίνεται μιᾶ θρησκευτική οργάνωση. Η μετατροπή της Έκκλησίας σε θρησκεία συνιστά την εκκοσμίκευσή της.

Η επόμενη προβληματική κατάσταση μπορεί να αποδοθῆ με τον όρο «συγκρητισμός». Όταν ή Έκκλησία, ή μάλλον τα μέλη όλων των θρησκειών και δογμάτων λατρεύουν τον ίδιο Θεό, έχουν την ίδια πίστη και καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα, όταν δεν έχουμε την δυνατότητα να ξεχωρίσουμε το αληθινό από το ψεύτικο, το υγιές από το άρρωστο, τότε σίγουρα αυτό συνιστά απόλεια της εκκλησιολογικής ταυτότητος. Και βέβαια, σε αυτό το σημείο φθάνει ο άνθρωπος, όταν χάνη την μέθοδο της γνώσεως του Θεού και συγχέη αυτή την ορθόδοξη μέθοδο με άλλες μεθόδους, δηλαδή αντικαθιστά την κάθαρση, τον φωτισμό και την θέωση, με συναισθηματισμούς και στοχασμούς.

Επομένως, όλα αυτά τα προβλήματα, ήτοι τα υπαρξιακά, τα οικογενειακά - κοινωνικά, τα επιστημονικά - τεχνολογικά και τα εκκλησιολογικά θα δημιουργήσουν διάφορα προβλήματα στους Χριστιανούς που θα ζήσουν τον 21ο αιώνα. Και ή υπέρβαση όλων αυτών των προβλημάτων γίνεται με την γνήσια εκκλησιαστική ζωή. Κάθε αιώνας είχε τα δικά του προβλήματα, όπως ο 2ος αιώνας, ο 3ος αιώνας, ο 4ος αιώνας κλπ. Οι άγιοι Πατέρες που έζησαν σε αυτές τις εποχές μπορούν να μᾶς βοηθήσουν να δοῦμε τον τρόπο, τον όποιο θα χρησιμοποιήσουμε για να υπερβοῦμε όλες τις δυσκολίες. Και αυτό είναι ή βίωση της αυθεντικής γνώσης του Θεού, ή όποια είναι αποτέλεσμα της ορθοδόξου μεθόδου θεραπείας που είναι ή κάθαρση, ο φωτισμός και ή θέωση. Όταν ο άνθρωπος ξεχωρίση τον νοῦ από τον λόγο, όποτε παύει να επικρατῆ ή σύγχυση μεταξύ κτιστοῦ και άκτιστου, Θεοῦ και κόσμου, τότε μπορεί με μεγάλη ευχέρεια να αντιμετωπίση όλα τα προβλήματα που θα αναφανοῦν.

Επομένως, ή προετοιμασία μας για τον 21ο αιώνα δεν είναι ανεξάρτητη από την ασκητική και μυστηριακή ζωή, από τον εν Χάριτι άγώνα να υπερβοῦμε τον θάνατο που υπάρχει μέσα στην ύπαρξή μας και να ζήσουμε την αναγέννηση της υπαρξέως μας.

Σύγχρονοι Λειτουργικοί Προβληματισμοί

Τὸ μυστήριον τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος στὴ σύγχρονη ἐνοριακὴ πράξι Διαπιστώσεις καὶ προτάσεις

Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Δημητρίου Β. Τζέρπου, δρ. Θ.

6'

Ἀπὸ ὅσα μὲ κάθε συντομία ἀναφέρθηκαν παραπάνω, κατέστη φανερό ὅτι οἱ προβαπτι-
σματικὲς ἀκολουθίες ἀφοροῦν κυρίως τὸν εἰδικὸ
σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο δημιουργήθηκαν καὶ δὲν
μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὲ καμιά περίπτωση ὡς
πλήρης καὶ ἄμεση προετοιμασία γιὰ τὸ βάπτισμα
ποῦ θὰ ἀκολουθήσει. Ἡ προμνημονευθεῖσα
δὲ παρατήρηση τοῦ ἁγίου Συμεὼν Θεσσαλο-
νίκης, ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ σαραντισμοῦ καὶ
ἐξῆς τὸ βρέφος θεωρεῖται ὅτι ἐστὶ κατηχούμε-
νος ὑπογραμμίζει ἀπλῶς τὴν ἀνάγκη ἔνταξης
ἐνὸς ὑποψηφίου χριστιανοῦ, ἔστω καὶ νηπίου,
στὶς τάξεις τῶν κατηχουμένων, μ' ἓναν πολὺ
πιὸ ὑπεύθυνον τρόπο, ἀπ' αὐτὸν μὲ τὸν ὁποῖο
γίνεται σήμερα. Διότι σήμερα, καὶ στὰ πλαίσια
τῆς ἐξατομικευμένης τέλεσης τῶν ἱερῶν μυ-
στηρίων, ἡ ἀναγραφὴ μιᾶς πρὸς τέλεση βαπτί-
σεως στὸ ἡμερολόγιο τῆς ἐνορίας γίνεται ἀ-
κόμη καὶ τηλεφωνικὰ ἢ ἀπὸ τρίτα, ἐκτὸς τῶν
γονέων, πρόσωπα. Μ' ἓνα, δηλαδή, τρόπο τόσο
ἀπροϋπόθετο πνευματικά, ποῦ θυμίζει περισσό-
τερο κράτηση θέσεως σὲ χώρους κοσμικῶν
ἐξδηλώσεων, παρὰ αἴτηση καὶ προετοιμασία
γιὰ τὸ μυστήριον τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσε-
ως ἐνὸς ἀνθρώπου, ποῦ ἀφορᾷ ὄχι μόνον τὴν
οἰκογένειά του, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρη τὴν Ἐκ-
κλησία. Τὸ δὲ πνευματικὸ κενό, ποῦ ὑπάρχει
στὴν περίπτωσιν αὐτή, μπορεῖ νὰ τὸ ὑπολογί-
σει κανεὶς, ἂν ἀναλογιστεῖ τὴν ἀντίστοιχη πρα-
κτικὴ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας μὲ τὴ διαβάθ-
μιση τῶν κατηχουμένων σὲ κατηγορίες καὶ

τὴν μακροχρόνια προετοιμασία τους, τὴν ἀπὸ
τὸν ἴδιο τὸν ἐπίσκοπο ἐπίσημη ἔγκριση τοῦ
καταλόγου τῶν πρὸς τὸ ἅγιο φῶτισμα εὐτρε-
πιζομένων μετὰ ἀπὸ ἔλεγχο τῆς γνώσεως τῆς
πίστεως καὶ τῆς εὐλικρινοῦς πρόθεσής των νὰ
τὴν ἀσπαστοῦν μὲ τὸ βάπτισμα, τὴν ἐπιλογὴ
τοῦ ἀναδόχου μὲ κριτήρια ἀνάλογα πρὸς τὸν
οὐσιαστικὸ του ρόλο ὡς ἐγγυητοῦ τῶν προθέ-
σεων τοῦ βαπτιζομένου καὶ ἐκπροσώπου τῆς
Ἐκκλησίας κλπ.¹⁴.

Κατ' ἀναλογία, λοιπόν, πρὸς ὅσα ἴσχυαν
στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία, ἡ ποιμαντικὴ τοῦ βα-
πτίσματος θὰ πρέπει νὰ προσαρμοστεῖ σήμερα
στὰ μέτρα τοῦ Νηπιοβαπτισμοῦ καὶ νὰ στρα-
φεῖ ἰδιαίτερα πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὸν ἀνάδο-
χο τοῦ βαπτιζομένου, μὲ τὴν συγκατάθεση καὶ
εὐθύνη τῶν ὁποίων τελεῖ ἡ Ἐκκλησία τὸ βά-
πτισμα τῶν νηπίων. Παράλληλα δὲ μὲ τὴν ὅσο
τὸ δυνατόν συνεπέστερη τέλεση τῶν προβαπτι-
σματικῶν ἀκολουθιῶν, ἡ μέριμνα αὐτὴ θὰ μπο-
ροῦσε νὰ συγκεκριμενοποιηθεῖ μὲ τὴν ἐπίσημη
καθιέρωση μιᾶς τοῦλάχιστον ὑποχρεωτικῆς προ-
βαπτισματικῆς πνευματικῆς συνέντευξης - ἐπι-
κοινωνίας τοῦ ἐφημερίου ἱερέως μὲ τοὺς γονεῖς
- ἂν εἶναι δυνατό καὶ μὲ τὸν ἀνάδοχο - τοῦ
βαπτιζομένου, ἢ ὁποῖα καὶ θὰ λειτουργεῖ ὡς
ἀναπλήρωμα τῆς ἐλλείπουσας προβαπτισμα-
τικῆς κατηχητικῆς προετοιμασίας. Μὲ βάση
τὰ σημερινὰ δεδομένα, τὴν καλλίτερη πρὸς τοῦ-
το εὐκαιρία παρέχει ἡ στιγμή τοῦ προσδιορι-
σμοῦ τῆς ἡμερομηνίας βαπτίσεως καὶ τῆς ἀνα-

γραφής της στο ήμερολόγιο της Ἐκκλησίας. Στην περίπτωση αυτή ὁ ἱερεὺς θὰ πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ ἀπαιτήσῃ ἀδιαπραγμάτευτα τὴν προσέλευση στὸ ναὸ τούλάχιστον τῶν γονέων τοῦ παιδιοῦ. Εὐκταῖο θὰ ἦταν κατὰ τὴ συνάντηση αὐτὴ νὰ προγραμματισθεῖ καὶ ἡ τέλεση τῆς ἀκολουθίας τῆς ὀνοματοδοσίας¹⁵, ἡ ὁποία θὰ προσέδιδε ἓνα αὐξημένο θεσμικὸ κύρος στὴ προτεινόμενη νέα αὐτὴ ποιμαντικὴ πρακτικὴ. Διαφορετικὰ, θὰ ἐπικεντρωθεῖ στὴν ἀντιμετώπιση ὀρισμένων ἄλλων συγκεκριμένων θεμάτων, τὰ ὁποῖα παίζουν καθοριστικὸ ρόλο στὴν ἀπὸ κάθε ἄποψη εὐτακτὴ τέλεση τοῦ μυστηρίου τοῦ ἁγίου βαπτίσματος πού θὰ ἀκολουθήσῃ. Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ θέματα αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Κατ' ἀρχὴν νὰ κατανοήσουν οἱ φυσικοὶ γεννήτορες τοῦ νηπιοβαπτίζομένου ὅτι ἡ βάπτισμα τοῦ παιδιοῦ τους εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ ἀναγεννήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι διαφέρει οὐσιαστικὰ ἀπὸ τὴν ὀνοματοδοσίαν, πρὸς τὴν ὁποία συνήθως ταυτίζεται καὶ ὅτι ἀναλαμβάνουν μεγάλη εὐθύνη ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου ἀνατροφή του. Σὲ σχέση δὲ μὲ αὐτὴν καθεαυτὴν τὴν ὀνοματοδοσίαν νὰ κατανοήσουν ἀκόμη ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ χριστιανοῦ ἀποτελεῖ βασικὸ στοιχεῖο τῆς προσωπικότητάς του. Καὶ ὅτι παρὰ τίς ὁποιοσδήποτε οἰκογενειακὲς δεσμεύσεις, πού μπορεῖ νὰ ἔχουν, ἢ τὴ σχετικὴ ἐλευθερία, πού δημιουργήσῃ στὸ θέμα αὐτὸ ἢ ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ κράτους παρεχόμενη δυνατότητα δήλωσης

τοῦ ὀνόματος ἑνὸς παιδιοῦ στὸ Ληξιαρχεῖο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ Βάπτισή του (πολιτικὴ Βάπτισμα), καλὸν εἶναι νὰ δώσουν στὸ παιδί τους ὄνομα ἑορταζομένου ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας¹⁶, ὥστε καὶ διαμέσου τῆς ὀνομαστικῆς του ἑορτῆς νὰ μπορεῖ τὸ παιδί νὰ συμμετέχει βιωματικὰ στὸν ὀρθόδοξο τρόπο ζωῆς, πού προσδιορίζει ἡ μίμηση τῶν ἁγίων¹⁷.

β) Σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιλογή τοῦ ἀναδόχου νὰ ὑποδειχθεῖ στοὺς γονεῖς ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀναλάβῃ ὁποιοσδήποτε φίλος ἢ συγγενὴς τῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ πρόσωπο μὲ γνώση τῆς πίστεως καὶ φόβο Θεοῦ, ὥστε νὰ ἀποδειχθεῖ χρήσιμος σύμβουλος καὶ βοηθὸς κατὰ τὸ ἔργο τῆς διαμόρφωσης τῆς χριστιανικῆς προσωπικότητος τοῦ παιδιοῦ, πού θὰ ἀκολουθήσῃ. "Ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης, νὰ εἶναι ἐγγυητὴς εἰς Χριστόν, ὥστε τηρεῖν τὰ τῆς πίστεως καὶ χριστιανικῶς ζῆν"¹⁸. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ ἀποκλείονται τῆς ἀναδοχῆς ὄχι μόνο ἀνήλικοι, ἑτερόδοξοι καὶ ἑτερόθρησκοι, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα πού ζοῦν ἀνήθικο βίον¹⁹ ἢ ἀσκοῦν διαβλητὰ ἐπαγγέλματα²⁰.

γ) Στὰ πλαίσια τῆς προβαπτισματικῆς αὐτῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας ὁ ἱερέας ἔχει ἀκόμη τὴ δυνατότητα νὰ ἐξηγήσῃ στοὺς γονεῖς ποιά σημασία μπορεῖ νὰ ἔχουν ὀρισμένες ἄλλες ἐπιλογές τους στὴ διαμόρφωση τῆς ἀτμόσφαιρας ἐκείνης, πού ἀπαιτεῖ τόσο ἡ ἱερότητα τοῦ τελουμένου μυστηρίου, ὅσο καὶ ἡ πνευματικὴ τους ωφέλεια. Τέτοιες δὲ βασικὲς ἐπιλογές εἶναι ἡ τέλεση τῆς βαπτίσεως στὴν ἐνορία πού ἀνήκουν καὶ

Βυζαντινὴ φιάλη μὲ «στροβίλο», ἀπὸ τὸ ὁποῖο τὸ νερὸ ρεεῖ σὲ ἀνοιχτές δεξαμενές. (Περὶ ὑδάτων, τὸ νερὸ στὸ Βυζάντιο, Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, Ἀθήνα 2000).

στο χρόνο που ακολουθεί άμεσα μετά την πρωινή λειτουργία της Κυριακής²¹ ή μιάς μεγάλης έορτής, κατά προτίμηση της όνομαστικής έορτής του παιδιού τους²². Με τον τρόπο αυτό ή βάπτισμα του παιδιού τους θ' αποτελέσει ένα γεγονός, στο οποίο μπορεί να συμμετάσχει εύκολα όλη ή ένορία, στην πνευματική εϋθύνη της οποίας ανήκει στο έξης ή κατά Θεόν προκοπή του παιδιού τους· μπορεί, ακόμη, ό νεοφώτιστος να κοινωνήσει με προηγιασμένα άγια από την προτελεσθεΐσα λειτουργία²³, ολοκληρώνοντας έτσι την ίερή διαδικασία της χριστιανικής μύσεως, όπως μπορούν να κοινωνήσουν και οι γονείς και ό ανάδοχος, αφού προηγουμένως προετοιμαστούν με έξομολόγηση και την τόσο γνωστή στην άρχαία Έκκλησία προβαπτισματική νηστεία²⁴.

δ) Η παιδαγωγική σημασία την οποία έχουν τα βαπτισματικά σύμβολα²⁵, ως σημεία άναγωγής από τα όρατά προς τα νοούμενα, όπως λέγει ό άγιος Ίωάννης ό Δαμασκηνός²⁶, και ή έξασφάλιση της συνεργασίας και της βοήθειας των γονέων στην άποκατάσταση της φθοράς που υπέστησαν στην ένοριακή πράξη²⁷, είναι ένα ακόμη από τα θέματα εκείνα, που μπορεί να συζητηθούν με την ευκαιρία αυτή. Άναφερόμαστε κατ' άρχην στον βαπτιστικό σταυρό, που είναι το κατεξοχήν σημείο ταυτότητας του χριστιανού²⁸ και δέν επιτρέπεται, τουλάχιστον στην περίπτωση αυτή, που τελείται το μυστήριο της συμμετοχής του ανθρώπου στο σταυρικό θάνατο και την εκ νεκρών άνάσταση του Χριστού (Ρωμ. στ', 3-12), να αντικατασταθεΐ με κανενός άλλου είδους σύμβολο-κόσμημα, πολύ δέ περισσότερο να πλαισιώνεται με διάφορα φυλακτά, χαιμαλιά ή άλλα παρασύμβολα. Δεύτερον, στη βαπτιστική λαμπάδα, που είναι κατά τον Θεολόγο Γρηγόριο σύμβολο της εκείθεν φωταγωγίας²⁹ και της οποίας ή βαθειά πασχάλεια σημασία³⁰ δέν μπορεί σε καμιά περίπτωση να επισκιάζεται από κακόγουστα στολίδια, παιγνίδια ή άπομιμήσεις ζώνων και τεράτων, που άκριτα προμηθεύονται από το έμπόριο οι γονείς και οι άνάδοχοι και τρίτον, στον έμφώτιο χιτώνα και τα βαпти-

σματικά ένδύματα, που υπήρξαν και θα πρέπει να παραμείνουν για πάντοτε λευκά, λαμπρά και πνευματικά, κατά τον άγιο Κύριλλο Έεροσολύμων³¹, ως σύμβολα της πνευματικής καθάρτητας και της άφθορασίας, που χαρίζει στον βαπτισθέντα ή άνακαινιστική χάρη του άγιου Βαπτίσματος, και όχι να γίνονται ευκαιρία κοινωνικής προβολής των γονέων και του αναδόχου ή ένδυματολογικών έπιδείξεων των έπαγγελματιών, που τα προμηθεύουν.

ε) Η βοήθεια της οικογένειας του βαπτισμένου στην άντιμετώπιση του παρασιτικού τρόπου με τον όποιο λειτουργούν συχνά κατά τις βαπτίσεις και τις άλλες ίερές τελετές διάφοροι, συμπαθείς κατά τα άλλα, έπαγγελματίες, είναι ένα ακόμη θέμα, το όποιο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται στα πλαίσια της προβαπτισματικής αυτής επικοινωνίας Έκκλησίας και οικογένειας. Έννοούμε το κΰμα της εκκοσμίκευσης, που εισάγουν στους ναούς μας με πρωτοβουλία και εϋθύνη της οικογένειας και την άνοχη της Έκκλησίας οι φωτογράφοι, οι άνθοπώλες, οι ζαχαροπλάστες και οι διοργανωτές δεξιώσεων, που σε συνδυασμό με τον έξωφρενικά προκλητικό τρόπο με τον όποιο ένδύονται ένίοτε οι παριστάμενες γυναΐκες, λίγο μόνο απέχει από την *rompa diabolica*³² της άρχαίας Έκκλησίας. Όταν ή οικογένεια γνωρίζει ποιους θα καλέσει, γιατί θα τους καλέσει και πώς θα τους καλέσει, υπάρχουν τρόποι για την έξάλειψη και αυτού του κακού.

Όλοκληρώνουμε την πρώτη αυτή ένότητα παρατηρήσεων με τη γενική πρόταση ότι ή τήρηση όλης αυτής της ποιμαντικής δεοντολογίας άπαιτεί την, για κάθε προγραμματιζόμενη βάπτισμα, συγκρότηση από τον προς τουτο έντεταλμένο έφημέριο ένός φακέλου Άδείας Βαπτίσεως, το περιεχόμενο του όποιου πρέπει να συζητηθεΐ³³, και την έγκρισή του από το αντίστοιχο Γραφείο Βαπτίσεων, που θα μπορούσε να ιδρυθεΐ σε κάθε έπισκοπή. Προτείνεται δέ αυτό όχι για να προσθεθεΐ κι άλλη γραφειοκρατία στην ήδη υπάρχουσα άρκετή, αλλά για να έπιβληθεΐ τουλάχιστον ένας στοιχειώδης έλεγχος στην άταξία και τον αυτοσχεδιασμό

που επικρατεί στο χώρο αυτό. Με τον τρόπο αυτό η ένορία και η επισκοπή θα μπορέσουν να έχουν στη διάθεσή τους στοιχειά, τόσο για την αντιμετώπιση διαφόρων διοικητικών προβλημάτων, όσο και για την κατά περίπτωση ποιμαντική τους αξιοποίηση. Σήμερα ζούμε σε

μια πλουραλιστική κοινωνία και ο κίνδυνος του συγκρητισμού καθιστά ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη να γνωρίζει η Εκκλησία τα παιδιά της και να τα βοηθά στην διατήρηση και καλλιέργεια της ορθόδοξης χριστιανικής τους αυτοσυνειδήσιας.

14. Βλ. σχετικά ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗΣ Η., *Αί κατηχήσεις του Κυρίλλου Ιεροσολύμων* (Ανάλεκτα Βλατάδων 24), Θεσσαλονίκη 1977, σ. 90-141. ΥΑΖΙΓΙ, μν. έργ., σ. 45-61.

15. Στην ακολουθία αυτή θα μπορούσε να συμπεριληφθεί και η εξίσου αρχαία και με ανάλογο περιεχόμενο *Εύχη εις το ποιησαι κατηχούμενον*: *Ἐπὶ τῷ ὀνόματι σου, Κύριε, ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας...* που διαβάζεται σήμερα μετά τα πρώτα εμφυσήματα. ΜΙΚΡΟΝ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ, σ. 48-50. ST. PARENTI E EL. VELSKOVSKA, μν. έργ., σ. 98. M. ARRANZ, μν. έργ., σ. 172. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ, ὀπ. παρ.

16. "Όπως παρατηρεί ο ιερός Χρυσόστομος οί γονεῖς θὰ πρέπει νὰ ἀπονέμουν στὰ παιδιά τους οὐ τὰς τυχούσας προσηγορίας, ἀλλὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, τῶν ἀρετῆ διαλαμπάντων, τῶν πολλὴν παροχηῖαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐοχηκότων. Ὁμιλία καὶ εἰς τὴν Γέννησιν. PG 53, 179.

17. Βλ. σχετικά ΚΟΓΚΟΥΛΗΣ Ι., ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Χ., ΣΚΑΛΤΣΗΣ Π., *Τὸ Βάπτισμα* (Θεῖα Λατρεία καὶ Παιδεία, 2), Ἐκδόσεις Λυδία, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 153. Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ θέματος ἀναφέρουμε ὅτι σύμφωνα μὲ στοιχεῖα ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὴν μελέτη παλαιοχριστιανικῶν ἐπιγραφῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος τὰ κύρια ὀνόματα τῶν χριστιανῶν στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία διακρίνονταν σὲ τέσσερις κατηγορίες: Ἑλληνικά σὲ ποσοστὸ 62,5%, καθαρὰ χριστιανικά 16,1%, λατινικά 12,9% καὶ ἐβραϊκά 8,1%. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ πλειονότητα τῶν προσερχομένων στὸ χριστιανισμὸ διατηροῦσε τὸ προϋπάρχον ὄνομα, ποὺ ἄλλαξε μόνο σὲ εἰδικές περιπτώσεις. Βλ. ΒΟΛΑΝΑΚΗΣ Ι., *Τὰ παλαιοχριστιανικά βαπτιστήρια τῆς Ἑλλάδος*, Ἀθήνα 1976, σ. 15-17. Γιὰ τὴν ὀνοματοδοσία βλ. ἰδιαίτερα ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Γ. (Ἀρχιμανδρίτου), *Ἡ διὰ τῆς εὐχῆς τῆς ἡμέρας ὀνοματοδοσία*, Νέα Σιών 81 (1989), σ. 213-256. Πρὸβλ. καὶ τὶς σχετικὲς μὲ τὴν ὀνοματοδοσία ἐγκυκλίους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος: *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* 14 (1934) σ. 120-121 καὶ *Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθμ. 2627/8.4.1999*.

18. *Περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν* ΞΑ'. PG 155, 213A.

19. "Όπ. παρ. 213 AB: *...Προσεκτέον ἀναδόχους ποιεῖσθαι φιλευσεβεῖς καὶ διδασκάλους σχεδὸν τῆς πίστεως. Ἄλλ' ἐμοὶ ἤκουσαι λίαν ἄτοπον καὶ βαρὺ. Τοὺς γὰρ διώκτας καὶ ὑβριστάς τῆς πίστεως, ἀθέους τε καὶ αἰρετικούς εἰς ἀναδοχὴν (οἰμοὶ) τῶν τέκνων αὐτῶν τινες διὰ τι προσκαλοῦνται ἀνθρώπινον καὶ τὸ μυστήριον ἀθετοῦσιν οὗτοι καὶ τὰ τέκνα οὐ φατίζουσι, ἀλλὰ σκοτίζουσι μᾶλλον. Καὶ ὁ ὑπουργῶν ἱερεὺς κοινῶς δέικνται τοῖς ἀλλοτρίοις Θεοῦ. Καὶ πῶς ἂν ὁ βλασφημῶν εἰς Θεὸν τὴν εὐσεβείαν ἐκδιδάξῃ;... ὁ τὰ τοιαῦτα ποιῶν κατάκριτος.* Πρὸβλ. ΠΗΔΑΛΙΟΝ, Ἐκδοσις Ἀστέρος, Ἀθήνα 1970, σ. 754-755.

20. Ἡ Ἀποστολικὴ Παράδοσις τοῦ Ἰππολύτου (Ἐκδ. Β. ΒΟΤΤ, SC 11, Paris 1968, σ. 71-74) ἀπαριθμοῖ ὀρισμένα τέτοια ἐπαγγέλματα (π.χ. πορνοδοσκοί, κατασκευαστές εἰδώ-

λων κλπ.), τὰ ὁποῖα ἐπρεπε νὰ ἐγκαταλείψουν, ὅσοι ἐπρόκειτο νὰ κατηχηθοῦν καὶ νὰ βαπτισθοῦν. Θὰ πρέπει νὰ συμπεράνουμε ὅτι πολὺ περισσότερο ἴσχυε ὁ ὅρος αὐτὸς γιὰ τοὺς ἀναδόχους. Πρὸβλ. ΘΗΕ τ. 3, στήλ. 590-592.

21. ΥΑΖΙΓΙ, μν. έργ., σ. 174.

22. ΚΟΓΚΟΥΛΗΣ, μν. έργ., σ. 146.

23. Βλ. σημ. 38.

24. Τὴν ἀρχαιότερη μαρτυρία γιὰ τὴν προβαπτισματικὴ νηστεία μᾶς παρέχει ἡ *Διδαχὴ 7.4*. (ΒΕΠΕΣ 2, 217): *Πρὸ δὲ τοῦ Βαπτίσματος προνηστευσάτω ὁ βαπτίζων καὶ ὁ βαπτιζόμενος καὶ εἴ τινες ἄλλοι δύνανται κελεύσει δὲ νηστεύσαι τὸν βαπτιζόμενον πρὸ μᾶς ἢ δύο.* Βλ. σχετικά ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗΣ, μν. έργ., σ. 299-300. ΣΚΑΛΤΣΗΣ Π., *Ἡ προβαπτισματικὴ νηστεία*, στὸν τόμο *Λειτουργικὲς μελέτες*, Ἐκδόσεις Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 85-98.

25. Βλ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ., *Οἱ κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ιεροσολύμων. Ψυχολογαιαγωγικὴ προσέγγιση*, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 134-135.

26. *Ἐκθεσις ἀκριβοῦς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, IV, Θ. PG 94, 1121 B.

27. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ Ι., μν. έργ., σ. 222. ΣΚΑΛΤΣΗΣ Π., *Οἱ συμβολισμοὶ στὴν ἀκολουθία τοῦ Βαπτίσματος*, στὸν τόμο *Λειτουργικὲς μελέτες*, Ἐκδόσεις Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 53-84.

28. ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, *Διάλογος* ΞΒ'. PG 155, 213D: *Σημεῖον ὁ σταυρὸς τοῦ σωτήρος καὶ σφραγὶς τε καὶ τροπαιον.*

29. *Λόγος Μ, Εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα* ΜΣΤ'. PG 36, 425A.

30. Βλ. ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗΣ μν. έργ., σ. 514-519.

31. *Μυσταγωγικαὶ Κατηχήσεις Δ'*, 8. ΒΕΠΕΣ 39, σ. 257.

32. Γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ ὄρου αὐτοῦ στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία βλ. ἰδιαίτερα SCHMEMANN A., *Ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος* (Μετάφραση Ἰ. Ροηλίδης), Ἐκδ. Δόμος 1984, σ. 43.

33. Μία πρόταση θὰ ἦταν στὸ φάμελο αὐτὸ νὰ περιέχονται τὰ ἑξῆς: α) Βεβαίωση ἀπὸ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ γιὰ τὴ χριστιανικὴ ιδιότητα τῶν γονέων καὶ αἴτηση-δήλωσή τους, ὅτι ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴ χριστιανικὴ ἀνατροφή τοῦ νηριοβαπτιζόμενου τέκνου τους. β) Βεβαίωση ἀπὸ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ ὅτι ὁ ἀνάδοχος εἶναι χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ δὲν ἔχει κανονικὸ κάλυμμα γιὰ τὴν ἀναδοχή, ὅπως γίνεται ἤδη στὶς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες τῆς διασπορᾶς. γ) Κοινὴ δήλωση τῶν γονέων καὶ τοῦ ἀναδόχου, ποὺ θὰ τοὺς ἐπιδίδεται ἔτοιμη πρὸς ὑπογραφή ἀπὸ τὸν ἐφημέριο καὶ μὲ τὴν ὁποία θὰ ἀποδέχονται ὅτι θὰ τηρήσουν τοὺς ὄρους, ποὺ θέτει ἡ ἐπισκοπὴ καὶ ἡ ἐνορία, ὅπου θὰ τελεσθεῖ τὸ ἅγιο Βάπτισμα. δ) Ἐντυπο κατηχητικὸ ὑλικό, σχετικὸ μὲ τὸ Ἅγιο Βάπτισμα καὶ ἐγκερκωμένο ἀπὸ τὴν ἐπίσημη Ἐκκλησία, ποὺ θὰ ἐπιδίδεται ὑποχρεωτικὰ ἀπὸ τὸν ἐφημέριο στοὺς ἐνδιαφερομένους γιὰ τὴν ἐνημέρωσή τους.

Ἄρμαγεδὼν ἡ τελικὴ ἀναμέτρηση

Τοῦ Χρήστου Καραγιάννη, Μ.Θ.

«Εἶδα τότε νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ δράκο-
ντα κι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ψευδοπροφήτη τρία πονηρὰ
πνεύματα, πὺ ἔμοιαζαν μὲ βατράκια. Εἶναι τὰ δαιμο-
νικά πνεύματα πὺ κάνουν τερατουργίες καὶ στέλνο-
νται στους βασιλιάδες ὅλης τῆς οἰκουμένης νὰ τοὺς
συνάξουν γιὰ τὸν πόλεμο, πὺ θὰ γίνει τῆ μεγάλη
ἐκείνη ἡμέρα τοῦ Παντοκράτορα Θεοῦ. “Ακούστε!
Ἔρχομαι σὰν κλέφτης. Μακάριος εἶναι ἐκεῖνος πὺ
μένει ξάγρυπνος καὶ φυλάει τὰ ρούχα του, γιὰ νὰ μὴ
βρεθεῖ νὰ περπατᾷ γυμνός, νὰ τὸν βλέπουν οἱ ἄλλοι
καὶ νὰ ντρέπεται”. Τὰ πνεύματα μάζεψαν τοὺς βασι-
λιάδες σ’ ἓνα τόπο πὺ λέγεται στὰ ἑβραϊκὰ Ἄρμα-
γεδὼν» (Ἀποκ. 16:13-16).

Ἐχει διατυπωθεῖ ἡ γνώμη, ἡ ὁποία ὑποστηρίζει ὅτι
γιὰ νὰ μελετηθεῖ, νὰ ἐρμηνευθεῖ καὶ νὰ ἀξιολογηθεῖ
ἱκανοποιητικὰ ἓνα κείμενο, γλωσσικά, ὑφολογικά καὶ
ἐννοιολογικά, πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ τὸ πρότυπό του,
μὲ τὸ ὁποῖο θὰ συγκριθεῖ. Τέτοιο πρότυπο στὴν περί-
πτωση τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως δὲν ὑφίσταται.
Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἡ κειμενικὴ προσέγγιση ρίχνει ὅλο
τὸ βάρος ἀποκλειστικὰ στὸ συγκεκριμένο κείμενο. Ἡ
προσέγγιση, ἡ ἀνάλυση καὶ ἡ ἐρμηνεῖα καθίστανται
δυνατές, ἀπὸ τὴ στιγμή κατὰ τὴν ὁποία τὸ συγκεκρι-
μένο κείμενο ἔχει παραδοθεῖ ὡς αὐθύπαρκτο καὶ ἀνε-
ξάρτητο δημιούργημα στους ἀποδέκτες του. Ὡστόσο,
τὰ πορίσματα τῆς φιλολογικῆς θεώρησης καὶ ἐρμηνείας
ὁποιοδήποτε κειμένου ἐνδέχεται νὰ μὴν ἔχουν καμία
σχέση, οὔτε μὲ τὶς προθέσεις, τὰ κίνητρα τὰ ὁποῖα
παρακίνησαν τὸν δημιουργὸ στὴ συγγραφὴ του, οὔτε
μὲ τὸν σκοπὸ τοῦ βιβλίου.

Ὅταν εἶναι κοινῶς παραδεκτὸ ὅτι αὐθεντικὴ ἐρ-
μηνεῖα δὲν ὑπάρχει γιὰ τὰ κοινὰ κείμενα, τὰ ἀν-
θρώπινα δημιουργήματα, γιὰ ποιά αὐθεντικὴ ἐρμηνεῖα
μποροῦμε νὰ κάνουμε λόγο, προκειμένου γιὰ «ἐσφρα-
γισμένον σφραγῖσιν ἐπτά» κείμενο, πὺ περιέχει μυ-
στηριώδη καὶ σχηματικὴ διατύπωση ὑπερβατικῶν γε-
γονότων καὶ ἐννοιῶν, ἀριθμῶν καὶ εἰκόνων καὶ τοῦ
ὁποίου ὁ δημιουργός, σύμφωνα μὲ τὴν δὴλωση τοῦ

συγγραφέα¹, τὸν ἐξειδικευμένο γλωσσικὸ κώδικα καὶ
τὰ σημαινόμενα, πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ σὲ ὑπερκείμε-
νο τῆς ἀνθρωπίνης δυνατότητας περιβάλλον;

Παρ’ ὅλο πὺ στὸ βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι
εὐδιάκριτο τὸ παρήγορο οὐράνιο μήνυμα πρὸς τοὺς
πιστοὺς τῆς κάθε ἐποχῆς ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πάντα
παρὼν καὶ κατευθύνει τὶς τύχες τῆς ἀνθρωπότητος,
σύμφωνα μὲ προκαθορισμένο σχέδιο, τὸ ὁποῖο περιέ-
χει σκληρὲς δοκιμασίες, κρίσεις καὶ θλίψεις, ἀλλὰ καὶ
λύτρωση μὲ τὸν θρίαμβο τοῦ ἀγαθοῦ ἐπὶ τοῦ κακοῦ,
ἐντούτοις αὐθεντικὴ ἐρμηνεῖα δὲν ὑφίσταται. Δὲν ὑφί-
σταται, γιὰ τὴν ἐρμηνεῖα τοῦ ἰδιορρυθμοῦ καὶ μοναδι-
κοῦ βιβλίου, τοῦ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἐρμηνευ-
θέντος καὶ παρερμηνευθέντος, δὲν ἐξαντλεῖται πο-
τέ. Κάθε νέα μελέτη καὶ ἐρμηνεῖα, εἴτε τοῦ συνόλου,
εἴτε ἐνὸς στίχου ἢ μίας φράσης ἢ καὶ λέξης δύναται
νὰ προσφέρει πάντα κάτι νέο.

Ποιά αὐθεντικὴ ἐρμηνεῖα εἶναι δυνατὴ στὴ λέξη
«Ἄρμαγεδὼν», ἡ ὁποία γιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορὰ
ἀπαντᾶται στὸ συγκεκριμένο χωρίο τῆς Ἀποκαλύψεως;
Μὲ τὴ λέξη αὐτὴ δηλώνεται ὁ τόπος, ὅπου θὰ λάβει
χώρα ἡ τελικὴ ἀναμέτρηση μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ.
Παρόλο πὺ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας ἀναφέρει ὅτι πρό-
κειται γιὰ ἑβραϊκὴ λέξη, ἐντούτοις ἀποτελεῖ αἰνίγμα γιὰ
τοὺς ἐρμηνευτές. Μὲ τὴ λέξη αὐτὴ ἡ σκέψη ἀμέσως
ὀδηγεῖται στὴ μεγάλη στρατηγικὴ σημασίας πεδιάδα
τῆς Μεγιδδὼ στὴν Παλαιστίνη. Ἀλλὰ τὸ πρόθεμα Har
ἢ Ἄρ σημαίνει ὕψωμα καὶ δὲν ἐννοεῖ τὴ Μεγιδδὼ, ἡ
ὁποία εἶναι πολὺ γνωστὴ πεδιάδα. Ἴσως νὰ πρόκειται
γιὰ τὸ ὄνομα Μαγεδὼν ἢ Μεγεδδὼν. Ὁ Ἰωάννης συν-
δέει ἴσως σὲ ἓνα ὄνομα δύο διαφορετικὲς παραδόσεις.
Οἱ ἐρμηνεῖες πὺ μποροῦν νὰ δοθοῦν εἶναι ἀκόμη
περισσότερες. Μπορεῖ νὰ ἐννοεῖται ὄντως ἡ πόλη τῆς
Μεγιδδὼ. Μπορεῖ, ἡ γῆ τῆς Μεγιδδὼ. Μπορεῖ τὸ ὄρος
τῆς Μεγιδδὼ καὶ συγκεκριμένα οἱ πρόποδες τοῦ Καρ-
μήλου ὄρους. Μπορεῖ τέλος, σὲ παράφραση, νὰ ἐννο-
εῖται τὸ ὄρος Σιών στὴν Ἱερουσαλήμ². Τὸ νὰ σταθεῖ
κανεὶς στὴν ἐτυμολογία καὶ τὴν ἐρμηνεῖα ἐνὸς ὄρου

μπορεί να οδηγήσει στην απώλεια της συνολικής πιθανής έρμηνείας. Η προσπάθεια έρμηνείας των συγκεκριμένων στίχων και του όρου Ἀρμαγεδών πρέπει να αναχθεί σε μία συνολική εξέταση των ευρύτερων εξωβιβλικών παραδόσεων, αλλά και των σχετιζομένων χωρίων της Βίβλου, τα όποια υποδεικνύουν σχετική επίδραση στην νοηματική απόδοση.

Θεωρώντας αποκλειστικά και μόνο φιλολογικά τὸ βιβλίο της Ἀποκάλυψης τοῦ Ἰωάννου ὡς μέρος τῆς Ἀποκαλυπτικῆς Γραμματείας τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς, θὰ πρέπει, ἀρχικά, νὰ ἐξετασθοῦν οἱ «συγγενεῖς» παραδόσεις, ὅπως αὐτὲς ἐκφράζονται στὴν Ἀποκαλυπτικὴ Γραμματεία τῶν λαῶν τῆς εὐρύτερης περιοχῆς. Στὴν

πρώτη Αἰγυπτιακὴ Ἀποκαλυπτικὴ Γραμματεία ἀποδίδονται τὰ κείμενα τοῦ *Ὁράματος τοῦ Nefertihu* (2000 π.Χ.) καὶ τῶν *Νουθεσιῶν τοῦ Iruwer* (1300 π.Χ.). Πρόκειται γιὰ κείμενα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν μέρος τῆς ἐντυπωσιακῆς κοινωνικῆς γραμματείας ποὺ ἀναπτύχθηκε στὴν Αἴγυπτο τὸ 2000 π.Χ. Ἀρχικὰ ἐκφράζουν τὴν ἀπαισιοδοξία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ἐξαιτίας τῆς ἐπικράτησης τοῦ κακοῦ. Στὴ συνέχεια, ὅμως, τὸ ὕφος διαφοροποιεῖται, γίνεται πὸ αἰσιόδοξο καὶ τὸ ἀγαθὸ, μετὰ ἀπὸ ἀναμέτρηση μὲ τὸ κακὸ ἐπικρατεῖ³. Ἡ περσικὴ θρησκεία ἀποτυπώνει δύο ἀντίπαλες θεότητες, τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ, οἱ ὁποῖες ὀδηγοῦνται σὲ ἐπικράτηση τοῦ καλοῦ Saoshyant. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναμέτρηση καὶ κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς ἀναφέρονται καταστροφές, σεισμοὶ καὶ διάφορα ἄλλα δεινὰ.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἡ προφητικὴ γραμματεία συχνὰ συγχέεται μὲ τὴν Ἀποκαλυπτικὴ. Οἱ προφῆτες μιλοῦν γιὰ διαφθορά, ἁμαρτία, ἐπικράτηση τοῦ κακοῦ καὶ γιὰ κοινωνικὴ ἢ κοσμικὴ καταστροφή «τὴν ἡμέρα τοῦ Κυρίου». Ἡ Ἰουδαϊκὴ Ἀποκαλυπτικὴ Γραμματεία περιλαμβάνει τοὺς προφῆτες Ἰωήλ, Ἡσαΐα 24-27 καὶ 33-34, Ζαχαρία 9-14 καὶ κυρίως Δανιὴλ 7-12.

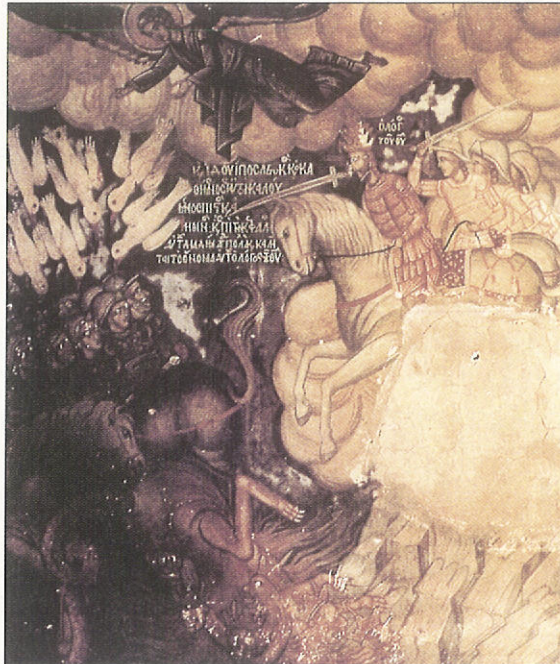
Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἀπαντῶνται ἀποκαλυπτικὰ κείμενα στὸ *Κατὰ Μάρκον* Εὐαγγέλιο 13, στὸ *Κατὰ*

Ματθαῖον 24 καὶ 25, στὸ *Κατὰ Λουκᾶν* 17: 20-37 καὶ 21:15-36 στὴν *Α' Ἐπιστολὴν πρὸς Κορινθίους* 15:20-28 καὶ τὴν *Πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴ* 8: 18-25. Ὡστόσο, τὰ κείμενα αὐτά, ὅπως προαναφέρθηκε, δὲν ἀποτελοῦν προῖον ὑπερφυσικῆς ἀποκάλυψης κυριολεκτικά. Τὸ προνόμιο αὐτὸ ἀπολαμβάνει μόνον ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου. Ἡ προσπάθεια ἐρμηνείας τοῦ ὅρου «Ἀρμαγεδών» θὰ πρέπει νὰ ἐνταχθεῖ σὲ ἓνα εὐρύτερο πλαίσιο μὲ συνολικὴ ἐρμηνεία τοῦ χωρίου 16: 13-16. Ὁ Ἰωάννης ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ τὰ στόματα τῶν δυνάμεων τοῦ δράκοντα, τοῦ θηρίου καὶ τοῦ ψευδοπροφήτη ποὺ μάχονται τὸ ἀγαθὸ – τὸν Θεὸ – ἐξέρχονται

τρία δαιμονικὰ πνεύματα, τὰ ὅποια ἐπιτελοῦν θαυματουργικὰ σημεῖα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν παραπλανοῦν τὸν ἀπλὸ ἄνθρωπο. Πέραν τούτου, ἐκπέμπουν ἐντολὲς πρὸς τοὺς βασιλεῖς (τῆς κυβερνήσεις) τῆς οἰκουμένης, φροντίζοντας νὰ τῆς συνοδεύουν μὲ πειστικὰ δαιμονικὰ σημεῖα, τὰ ὅποια τοὺς πείθουν νὰ μετάσχουν στὴν ἐκστρατεία⁴. Σκοπὸς τῆς ἀνάμιξης τῶν τριῶν πνευμάτων καὶ τῶν ἐντολῶν ποὺ ἀποστέλλουν στοὺς βασιλεῖς τῆς οἰκουμένης εἶναι ὁ προσπλυτισμὸς αὐτῶν στὸ πνεῦμα τοῦ κακοῦ καὶ ἡ προετοιμασία τους γιὰ «τὸν πόλεμο τῆς ἡμέρας τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ». Ἡ συγκεκριμένη φράση

δὲν εἶναι μιὰ κοινὴ βιβλικὴ ρῆση. Παρόμοιες φράσεις, οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στὴν ἰδιαίτερη ἐκείνη ἡμέρα, ποὺ θὰ ἀναμετρηθοῦν τὸ ἀγαθὸ μὲ τὸ κακὸ, τὸ σωστὸ μὲ τὸ λάθος, ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Ἀντίχριστος ἀπαντῶνται καὶ ἄλλοῦ στὴ Βίβλο. Πουθενὰ ὅμως ἡ ἡμέρα αὐτὴ δὲν λαμβάνει σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ τὸν ἐσχατολογικὸ χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖο λαμβάνει στὸ συγκεκριμένον χωρίο. Εἶναι ἡ μεγάλη ἐκείνη ἡμέρα ποὺ ὁ Θεός, τὸ καλὸ, θὰ ἔλθει νὰ ἀντιπαρατεθεῖ καὶ νὰ κατανικήσει γιὰ δευτέρη καὶ τελευταία φορὰ τὸν διάβολο. Εἶναι ἡ ἡμέρα ποὺ ὁ Θεὸς θὰ ἔλθει ὡς δικαστὴς καὶ λυτρωτὴς τῶν ψυχῶν.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀποκαλύπτει, μὲ ἓναν παρεμβατικὸ στίχο, τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θὰ ἔλθει ὁ

Ἀπεικόνιση τῆς μάχης μεταξύ τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ, ἀπὸ τὴ Μονὴ Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους (φωτ. Ἡ Ἀποκάλυψη στὴν τέχνη Δύσης καὶ Ἀνατολῆς, σελ. 227, 1997).

Θεός. Ἡ τελικὴ πραγματικότητα ποὺ θὰ ἀπομείνει στὸν κόσμον δὲν εἶναι ἡ ἀναμέτρηση μὲ τὸ κακό, ἀλλὰ ἡ Δευτέρα Παρουσία, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ τῆς ἀναμέτρησης. Ὁ Χριστὸς θὰ ἐμφανιστεῖ αἰφνιδιαστικὰ ὡς κλέπτης. Ἀκολουθεῖ ὁ μακαρισμὸς τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι τηροῦν εὐλαβικὰ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Ἰωάννης ἐπανέρχεται στὴν τελικὴ ἀναμέτρηση. Τὸ πνεῦμα τοῦ κακοῦ συγκέντρωσε ὅλους τοὺς ὑπηρετὲς του στὴν τοποθεσία, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Ἄρμαγεδών, καὶ ὁ Χριστὸς ἤλθε νὰ δώσει τὴν τελικὴ ἀπάντηση, νὰ κατανικήσει τὴν ἁμαρτία.

Ἄνεξάρτητα ἀπὸ τὶς διαφορὲς ἐρμηνεῖες, οἱ ὁποῖες ἔχουν δοθεῖ σχετικὰ μὲ τὴ δήλωση τῆς τοποθεσίας ποὺ ἀποκαλεῖται Ἄρμαγεδών, οἱ περισσότεροὶ ἐρμηνευτὲς συγκλίνουν στὴν ἄποψη, ἡ ὁποία ταυτίζει τὸ σημεῖο μὲ τὴ Μεγιδδώ. Εἴτε πρόκειται γιὰ τὸ Κάρμηλο ὄρος, τὸ ὁποῖο βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὴ Μεγιδδώ, εἴτε γιὰ τὴν πεδιάδα τῆς Μεγιδδώ, εἴτε γιὰ τὴν ἴδια τὴν πόλη τῆς Μεγιδδώ, οἱ ἀπόψεις συγκλίνουν ὅτι ἀποτελεῖ τὸ σημεῖο τῆς τελικῆς ἀναμέτρησης.

Ἡ σπουδαιότητα τῆς ἀρχαίας Μεγιδδῶ ἦταν πραγματικὰ μεγάλη. Ἡ πόλη κατεῖχε στρατηγικὴ θέση: ἀποτελοῦσε ἰσχυρὸ καὶ ἀξιόλογο κόμβο ἐμπορίου καὶ ἐλέγχου, σημεῖο διασταυρώσεως καὶ ἄμυνας, κέντρο θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ καὶ πεδίο φοβερῶν πολεμικῶν συγκρούσεων. Ἡ Μεγιδδῶ βρισκόταν στὸ σημεῖο ἐκεῖνο, ὅπου συναντῶντο οἱ μεγάλες ὁδοὶ τῆς Παλαιστίνης: συνέδεε τὰ ἐμπορικὰ κέντρα Ἀνατολῆς καὶ Δύσης, Αἰγύπτου καὶ Μεσοποταμίας καὶ σύντομα κατέστη ἡ πλέον σημαντικὴ πόλη τῆς ἀρχαίας Χαναάν⁵. Μεγάλες μάχες, οἱ ὁποῖες προδιέγραφαν τὴ μετέπειτα πορεία φυλῶν καὶ λαῶν, ἔλαβαν χώρα σὲ αὐτήν. Ὁ ἐλεγχὸς τῆς ἀποτελοῦσε τὸ κλειδί γιὰ ὁποιαδήποτε μελλοντικὴ κυριαρχία ἢ τὸ ἐπιτέγασμα τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἐπικράτησης. Ἐδῶ οἱ δυνάμεις τοῦ ἀρχαίου Ἰσραὴλ πολέμησαν καὶ νίκησαν τὸ βασιλιά τῶν Χαναναίων Σισάρα⁶. Ἀργότερα, ἔλαβε χώρα ἡ μεγάλη μάχη μεταξὺ τοῦ Ἰωσία καὶ τοῦ Φαραῶ τῆς Αἰγύπτου Νεχαά. Ὁ Ἰωσίας νικήθηκε καὶ θανατώθηκε⁷.

Τὸ προηγούμενο τῶν σφοδρῶν πολεμικῶν συγκρούσεων δικαιολογεῖ τὴν ἐπιλογὴ τῆς Μεγιδδῶ ὡς σημείου τῆς τελικῆς μάχης. Σὲ αὐτὸ ἴσως συνεπικουροῦν καὶ τὰ χωρία τοῦ Ἐζεκιήλ 38: 8-21 καὶ 39:2, ὅπου περιγράφεται ἡ ἐσχατολογικὴ ἀναμέτρηση στὰ ὄρη τοῦ Ἰσραὴλ. Παρόμοια ἀναμέτρηση στὰ ὄρη τοῦ Ἰσραὴλ ἀναφέρει καὶ ὁ Δανιήλ στὸ 11:45. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης πιθανὸν νὰ περιγράφει τὴν τελικὴ μάχη, ἔχοντας ὑπόψη τὰ συγκεκριμένα χωρία.

Ὡστόσο, ὡς πρὸ πιθανὴ θὰ πρέπει νὰ γίνει ἀποδεκτὴ ἡ ὑπόθεση τῆς χρησιμοποίησης τοῦ ὄρου μὲ καθαρὰ συμβολικὸ χαρακτῆρα. Κρίνεται δεοντολογικὰ ὀρθὸ νὰ δοθεῖ ἡ δέουσα προσοχὴ στὶς λέξεις, τὶς ὁποῖες ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀναγράφει στὰ ἑβραϊκά. Ὅταν ὁ Ἰωάννης γράφει μία ἑβραϊκὴ λέξη γιὰ τοὺς ἀναγνώστες του, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μιλοῦν ἑλληνικὰ καὶ θὰ ζητήσουν προφορικὴ ἐπεξήγηση τοῦ ὄρου, τότε σίγουρα κάποιον ἐσωτερικὸ, συμβολικὸ μῆνυμα ἔχει στὸν νοῦ του. Ἡ παρεμβολὴ ἑνὸς ἑβραϊκοῦ ὄρου στὸ μέσον τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου σίγουρα ἔχει μυστηριώδη, συμβολικὸ χαρακτῆρα. Σὲ σημαντικὲς ἀποκαλυπτικὲς ἀναφορὲς ὁ Εὐαγγελιστὴς προτιμᾷ τὴ χρῆση ἑβραϊκῶν ὄρων. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ ὁ ἀριθμὸς τοῦ θηρίου - Ἀντίχριστο (666), ὁ ὁποῖος βασίζεται στὸ ἑβραϊκὸ ἀλφάβητο⁸. Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ συμπεράνει κανεὶς γιὰ τὸ μυστηριώδη ὑπαινιγμὸς γιὰ τὸν ἄγγελο τῆς Ἀβύσσου στὸ 9:11 δίνεται στὰ ἑβραϊκά (Ἄβαδδών), μὲ συμβολικὸ τρόπο, γιὰ νὰ ταυτιστεῖ μὲ τὴν ἑβραϊκὴ προσωποποίηση τῆς καταστροφῆς καὶ στὰ ἑλληνικὰ (Ἀπολλύων), σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν Δημιουργὸ καὶ τὴν προέλευση τῆς Θεῆς Δημιουργίας. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὁ ὄρος «Ἄρμαγεδών» ἐμπεριέχει ἕνα συμβολικὸ μῆνυμα. Τὸ μῆνυμα αὐτὸ δὲν θὰ ἔπρεπε σὲ καμία περίπτωση νὰ γίνει βορὰ στὰ χέρια τῶν ἄκαμπτων νομικῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ ὄρος ἀποδίδεται στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα, γιὰ τὴν πᾶσα πιθανότητα βασίζεται σὲ κάποιον ἀποκαλυπτικὸ μῦθο, ὁ ὁποῖος δυστυχῶς δὲν ἔχει διασωθεῖ. Εἶναι σαφὲς ὅτι ὁ ὄρος «Ἄρμαγεδών» ἔχει συμβολικὸ χαρακτῆρα καὶ κομίζει ἕνα μυστηριώδες μῆνυμα. Ἡ γενικότερη ἐρμηνευτικὴ του προσέγγιση δηλώνει τὸν τόπο, ὅπου ὁ Χριστὸς, οἱ δυνάμεις τοῦ καλοῦ, θὰ ἔχουν τὴν τελικὴ ἀντιπαράθεση μὲ τὸν Ἀντίχριστο καὶ τὶς δυνάμεις τοῦ κακοῦ. Ἡ ταύτισή του μὲ ἕνα συγκεκριμένο σημεῖο δὲν εἶναι δυνατὴ, καθὼς ὁ ὄρος εἶναι «ἅπας λεγόμενος», συμβολικὸς καὶ δυσερμηνευτός.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω προκύπτει ὅτι ἡ βαρύτερη ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση τῆς λέξης «Ἄρμαγεδών» θὰ πρέπει νὰ ἀναδειχθεῖ μὲ τὴν ἄμεση σύνδεση τοῦ ὄρου μὲ τὴ «μεγάλῃ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ». Σκοπός, πλεόν, δὲν εἶναι ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα, τὸ ὁποῖο ἀφορᾷ τὴν πραγματικὴ τοποθεσία, ὅπου θὰ λάβει χώρα ἡ σύναξη τῶν δυνάμεων τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καθὼς αὐτὴ διατηρεῖται κρυπτογραφημένη. Αὐτὸ ποὺ ἐνδιαφέρει συγγραφεῖς καὶ παραλήπτες στὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν

στο είδος τῶν Ἀποκαλύψεων, εἶναι ἡ μεγάλη ὥρα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ 24η ὥρα, τότε ποῦ ἡ μορφή του παρόντος κόσμου μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ θὰ ἀφανιστεῖ καὶ ἕνας καινούργιος κόσμος θὰ ἀνατείλει. Πότε καὶ πῶς θὰ γίνεῖ αὐτὸ καὶ κάτω ἀπὸ ποιές ἱστορικές συνθήκες; Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ οἱ εἰκόνες, τὰ σύμβολα καὶ τὰ κρυπτογραφήματα διαδραματίζουν εἰδικὸ ρόλο στὶς Ἀποκαλύψεις, καθὼς καθοδηγοῦν τὸν ἀναγνώστη νὰ ἀντιληφθεῖ πότε καὶ ὑπὸ ποιές συνθήκες θὰ συμβεῖ ἡ μεγάλη ἀλλαγὴ.

Ἡ λαϊκὴ θρησκευτικὴ τὴν Ἰσραήλ, μετὰ ἀπὸ πολλὰς πικρὰς ἱστορικές ἐμπειρίες, εἶχε καταλήξει στὴ δοξασία νὰ περιμένει μία «ἡμέρα» ἐπίδειξης δυνάμει καὶ μεγαλείου τοῦ δικοῦ του Θεοῦ, εἰς βάρος προφανῶς τῶν χαναανικῶν θεοτήτων καὶ τῆς ἐπαχθοῦς χαναανικῆς καταπίεσης ἐπὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραήλ. Ἦδη, ὅμως, ἀπὸ τὴς ἀρχῆς τοῦ 8ου αἰῶνα π.Χ. ὁ προφήτης Ἀμὼς διορθώνει αὐτὴ τὴ «λαϊκίστικη» θρησκευτικὴ ἀντίληψη. Ὁ Ἀμὼς, ἀντίθετα μὲ τὸν λαό, δέχεται αὐτὴν τὴν «ἡμέρα» τῆς εἰδικῆς ἐπέμβασης του Γιαχβὲ ὡς «ἡμέρα ὀργῆς», ὄχι μόνον γιὰ ἐχθροὺς καὶ ἀντιπάλους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραήλ. Ἐδῶ βρίσκονται οἱ ἀρχῆς τῆς καταστροφικῆς ἐπέμβασης τοῦ Γιαχβὲ, ἡ ὁποία κάποτε στὴν ἐξέλιξή της ἔλαβε ἐσχατολογικὸ χαρακτήρα. Ἔτσι, ἡ «ἡμέρα» ἐκδίκησης τοῦ λαοῦ γιὰ τὰ βάσανα καὶ τὴς ταλαιπωρίας του ἔγινε ἡμέρα ἐκδίκησης τοῦ Γιαχβὲ, ὅταν ὁ Θεὸς θὰ ὑπερασπιστεῖ τὴ Δικαιοσύνη καὶ τὴν Τιμὴ του, τὴ Διαθήκη μὲ τὸν λαό του. Ἔτσι, ἀπὸ τὸν 8ο αἰῶνα π.Χ. ὁ Γιαχβὲ ἐκβάλλει τὴν πολεμικὴ κραυγὴ «ἐγγὺς ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου» καὶ συγκεντρώνει στρατεύματα γιὰ τὴ μάχη τὴν ὁποία θὰ δώσει. Οἱ οὐρανοὶ ἀνοίγουν, ἡ γῆ τρέμει, ὁ κόσμος ἐρημώνεται, γίνεται ὅπως τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορα. Ἐπέρχεται πανικὸς στοὺς ἀνθρώπους, κρύβονται κατατρομαγμένοι, τυφλώνονται, δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν ὄρθιοι. Πρόκειται γιὰ γενικὴ ἐξόπωση καὶ κρίση, εἶναι τὸ τέλος.

Ὁ λόφος (Τὲλ) τῆς Μεγιδδώ. (Θησαυρὸς Βιβλικῶν Εἰκόνων, Ἐκδόσεις Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 1992).

Μὲ τοὺς Ἀποκαλυπτικὸς ὅμως συγγραφεῖς μετὰ τὸν 5ο αἰῶνα π.Χ., ἡ «ἡμέρα τοῦ Κυρίου» μετατέθηκε στὸ «τέλος τῶν καιρῶν», στὴ συντέλεια τοῦ κόσμου. Ἔτσι, ὁ Γιαχβὲ θὰ σημειώσει τὴν ὀριστικὴ του νίκη ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν του. Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ ἡμέρα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, δηλαδὴ τῆς ἐπανόδου τοῦ Χριστοῦ, δηλώνει αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἡμέρα τοῦ Κυρίου.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐξιστορεῖ τὴν ἀνέλιξη τοῦ καταστροφικοῦ ἐσχατολογικοῦ σεναρίου. Τὸ σχετικὸ σενάριο τοῦ προφήτη περιέχει ἕνα στάδιο προκαταρκτικὸ (κεφ. 6-9), ἕνα κεντρικὸ τῆς σύγκρουσης τοῦ καλοῦ μὲ τὸ κακὸ (κεφ. 12-14), τοῦ ὁποίου προηγούνται κάποια μεταβατικὰ γεγονότα (κεφ. 10-11), ἐνῶ τὸ τελικὸ στάδιο παρουσιάζει τὴν ἀντεπίθεση τοῦ θείου κόσμου (κεφ. 15-19).

Εἶναι προφανές, λοιπόν, ἡ ἄμεση σύνδεση τοῦ κρυπτογραφημένου ὄρου Ἀρμαγεδὼν μὲ τὴ σημαντικότερη ἡμέρα τῆς ἀνθρωπότητας, τὴν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἀνθρωπότητα θὰ κληθεῖ νὰ συνταχθεῖ μὲ τὸ καλὸ, στὸ πλευρὸ του, γιὰ νὰ ἔλθει σὲ ἀντιπαράθεση μὲ τὸ κακὸ καὶ τοὺς ἐκπροσώπους του.

1. Ἀποκ. 1:1, 17-20.

2. Ἰωήλ 2:32, 3:16-17, 21.

3. Breasted: *Development of Religion and Thought in Ancient Egypt*, 1912, 191-226.

4. Τὰ περὶ δαιμονίων καὶ πνευμάτων πλάνης θυμίζουν τὴν ὁμορφὴ ἱστορία τοῦ προφήτη Μιχαία, γιοῦ τοῦ Ἰμλάα, στὸ Γ' Βασ. 22.

5. Ὀλυμπίου Ν.: *Προϊσραηλιτικοὶ Ἱεροὶ Χῶροι καὶ Ναοὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην*, Ἀθήνα 1984, 140.

6. Κριτές, 5:19.

7. Β' Παραλειπομένων, 35:22.

8. Ἀποκ. 13:18.

Σκέψεις περί εὐθανασίας

Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδούλου

Η εὐθανασία, εἶναι ἓνα θέμα πού ἀπασχολεῖ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο καὶ δὲν ἀποτελεῖ μόνο πρόβλημα ἰατρικό, ἀλλὰ ταυτοχρόνως κοινωνικό, θεολογικό καὶ πρὸ πάντων ἠθικό. Ἡ στάση τοῦ καθενός μας ἀπέναντι στοῦ πρόβλημα τοῦ πόνου καὶ τῆς εὐθανασίας δείχνει τὸ πῶς ἀντιμετωπίζουμε τὴ ζωὴ.

- Ὁ ἄνθρωπος ἦρθε στὸν κόσμο λόγω τῆς ἄπειρης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, μὲ σκοπὸ ἐν ἐλευθερίᾳ νὰ δοκιμαστεῖ στοῦ πεδίου τῆς διαχείρισης τῆς ζωῆς του καὶ μέσα ἀπὸ τὴ δοκιμασία αὐτὴ νὰ κερδίσει τὴν αἰωνιότητα.

- Γνώμονας καὶ μέτρο τῆς διαχείρισης τῆς ζωῆς μας εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπο. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ὠραιότερο καὶ ἀγιότερο σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ἀπὸ τὴν ἀγάπη, πού ἀποτελεῖ καὶ τὸ μέτρο στὴν κρίση μας ἀπὸ τὸν Θεό.

- Δὲν εἴμαστε ἰδιοκτῆτες ἀλλὰ διαχειριστὲς τῆς ζωῆς μας καὶ τῆς ὅποιας περιουσίας μας, πνευματικῆς ἢ ὑλικῆς.

- Ἡ διαχείριση τῆς ζωῆς μας δὲν ἀφορᾷ μόνο στίς καλές, στίς εὐνοϊκές πλευρές της, ἀλλὰ καὶ στίς δοκιμασίες, πρὸ πάντων σ' αὐτές.

Γιατὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ὅποια θέση κι ἂν κατέχει στὴν κοινωνία, δὲν λείπει ὁ πόνος, τὸ δάκρυ, ἡ ἀσθένεια. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καὶ Σωτήρας μας Ἰησοῦς Χριστὸς βρέθηκε μπροστὰ στὴ δοκιμασία τοῦ πόνου καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου. Πρὸς στιγμὴν λύγισε, ζήτησε ἀπὸ τὸν Πατέρα Του νὰ μὴν ὑποστῆ τὴ φρικτὴ δοκιμασία, ὅμως ἀμέσως ἀποδέχθηκε τὸν προορισμὸ τῆς παρουσίας Του στὴ Γῆ καὶ ὑπάκουσε στοῦ θέλημα τοῦ Πατρός Του, πού ἦταν καὶ δικό Του θέλημα. Σύμφωνα μὲ τὴ διήγηση τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ὁ Κύριος λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ Πάθος προσεύχεται στὸν Πατέρα Του πεσμένος στὰ γόνατα καὶ τοῦ λέει: «Πατέρα μου, ἐὰν θέλεις ἀπομάκρυνε τὸ ποτήρι αὐτὸ ἀπὸ ἐμένα». Ἀμέσως συνέχεται καὶ προσθέτει: «πλὴν ὄχι ὅπως ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ ὡς γίνετὶ τὸ θέλημα τὸ δικό Σου. Τότε καὶ ἐν ὄψει τοῦ Πάθους του προσευχήθηκε θερμότερα, ἐνῶ ὁ

ἰδρώτας ἀπὸ τὴν ἀγωνία του ἔπεφτε στὴ γῆ ὡς χοντρές σταγόνες αἵματος» (Λουκ. ιβ', 41-44).

Ὁ Κύριος ἀποτελεῖ τὸ πρότυπο τοῦ κάθε Χριστιανοῦ καὶ στὴν ἀντιμετώπιση τῆς δοκιμασίας στὴ ζωὴ, ὅσο κι ἂν αὐτὴ εἶναι δύσκολα ὑποφερτὴ. Ὁ Ἰησοῦς ἀποδέχθηκε νὰ ἀντιμετωπίσει τὸν πόνου καὶ ἀπὸ Παντοδύναμος Θεὸς νὰ δεχθεῖ τὴν ἀπάνθρωπη συμπεριφορὰ τῶν ἀρχόντων καὶ ἐξουσιαστῶν τοῦ κόσμου τούτου ὡς νὰ ἦταν ὁ ἔσχατος τῶν ληστῶν καὶ κακούργων. Καὶ δέχθηκε, λόγω τῆς ἄπειρης ἀγάπης Του, νὰ ὑποστῆ τοὺς ἐμπυσημοὺς, τὰ ραπίσματα, τοὺς χλευασμοὺς, τοὺς κολαφισμοὺς, τὶς ταπεινώσεις, τὰ πειράγματα, τὴν κοροϊδία, τὸ φραγγέλιο, τὸ ἀκάνθινο στεφάνι, τὸ μαρτύριο τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ φρικτοῦ θανάτου. Ὅμως, ὅλων αὐτῶν ἀκολούθησε ἡ Ἀνάσταση καὶ ὁ θρίαμβός Του ἐπὶ τοῦ θανάτου καὶ ἐπὶ τῆς ἁμαρτίας. Ὁ Κύριος, ξέρετε, πόνεσε πολὺ ἀπὸ τὸ μαρτύριο καὶ τὸ Σταυρὸ, ἀλλὰ πικράθηκε καὶ ἀπὸ τὴν ἔλλειψη τῆς ἔμπρακτης καὶ ἁδολῆς ἀγάπης. Γιὰ δεῖτε, ἀπὸ τοὺς δώδεκα, ὁ ἓνας μαθητὴς

Ἡ «Ταφὴ τοῦ Χριστοῦ»,
Ἐθνικὴ Πινακοθήκη

του τὸν προδίδει, ὁ ἄλλος τὸν ἀρνεῖται τρεῖς φορές, οἱ τρεῖς ἀγαπημένοι του μαθητὲς δὲν παραμένουν ξάγρυπνοι δίπλα του τὴν ὥρα πού προσευχόταν, πρὶν νὰ παραδοθεῖ, ἡ μητέρα τῶν δύο τοῦ ζητεῖ νὰ πάρουν καλὴ θέση, ὅταν γίνετὶ ἐπίγειος βασιλιάς, ὅλοι

τους μετά την καταδίκη του σε σταυρικό θάνατο φοβούνται και κρύβονται, εκτός από τον Ιωάννη που μαζί με την Παναγία, μητέρα του Κυρίου, στέκεται δίπλα του στον Σταυρό. 'Ακόμη, ο λαός που τον χειροκροτούσε, όταν από τη Χρυσή Πύλη εισερχόταν στην Ιερουσαλήμ, τώρα φωνάζει «Σταύρωσον» ή αδιαφορεί για το δράμα της καταδίκης από τους ισχυρούς της ημέρας ενός αθώου. 'Ο Κύριός μας, λοιπόν, πικράθηκε από τη στάση αυτή των συνανθρώπων του και μ'ας δείχνει, με την ίδια του τη ζωή και τη διδασκαλία του, να αντιμετωπίζουμε τον πόνο, σωματικό ή ψυχικό, όχι με αδιαφορία.

«Όχι! Είμαστε άνθρωποι, έχουμε σώμα, έχουμε ψυχή, έχουμε συναισθήματα, δεν είμαστε πέτρες. 'Ομως, ταυτόχρονα μ'ας συμβουλεύει να αντιμετωπίσουμε τον πόνο με Πίστη και αγάπη προς Αυτόν και υπομονή στον πόνο και τόν θάνατο.

***

Η αντιμετώπιση του πόνου, της ασθένειας και του θανάτου έχει αλλάξει τα τελευταία πενήντα χρόνια και όσο η κοινωνία αναπτύσσεται οικονομικά και τεχνολογικά τόσο και αντιμετωπίζει τα συγκεκριμένα προβλήματα με ορθολογικό τρόπο και χωρίς συναισθημα. Να αναφέρω στο σημείο αυτό πώς σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκοσμίου 'Οργανισμού 'Υγείας το όριο ζωής στις αναπτυγμένες χώρες από τα 60 περίπου χρόνια, που ήταν το 1950, πλησιάζει τα 80 στο 2000. 'Επίσης,

αυξάνονται σημαντικά οι δαπάνες σε φάρμακα και υπηρεσίες, με σημαντική αυξητική τάση όσο προχωρεί η ηλικία.

Αυτή η κατάσταση οδηγεί τη σύγχρονη φιλοσοφία της ιατρικής επιστήμης να αντιμετωπίζει το εξής ζήτημα: από τη μιά φροντίζει για την παράταση της ζωής του ανθρώπου και προσπαθεί για χρόνια μετά τη μέση ηλικία να είναι αυτός σε καλή φυσική κατάσταση, να αυτοεξυπηρετείται και να απολαμβάνει τον ελεύθερο χρόνο του. 'Ομως, από την άλλη καλείται να αντιμετωπίσει τα συσσωρευμένα με την αύξηση της ηλικίας προβλήματα στην υγεία του και τελικά μπορεί ο υπερήλικας να φθάσει σε καταστάσεις δύσκολες, δυοίστες, που φέρνουν πόνο στον ίδιο και απαιτούν σοβαρή φροντίδα από τους οικείους του και την κοινωνία.

Και διερωτάται ο σύγχρονος ιατρός: με την πρόοδο της ιατρικής τεχνολογίας και επιστήμης και με το δεδομένο της φυσιολογικής σωματικής φθοράς και του βεβαίου θανάτου, που και πώς πρέπει να οδηγηθεί ο άνθρωπος, ώστε και μακρά ζωή να έχει και έναν «άξιοπρεπή» και χωρίς πόνους θάνατο; Προσοχή! Μιλάμε στη σύγχρονη κοινωνία για έναν «άξιοπρεπή θάνατο», όχι για «χριστιανικό τέλος, ανώδυνο, ανεπαίσχυντο, ειρηνικό και καλή απολογία επί του φοβερού θήματος», όπως η 'Εκκλησία μας προσεύχεται σε κάθε Θεία Λειτουργία, εύχη που όμως είναι πάντα επίκαιρη.

'Ο άνθρωπος, λοιπόν, στην εποχή μας έχει παρατείνει τη ζωή του στον πλανήτη κι έχει επιτύχει πολλά, αλλά παράλληλα αντικρίζει τη σκληρότητα της ζωής με άλλο τρόπο. 'Ο νέος με τη δυσκολία της εξεύρεσης εργασίας και την εκμετάλλευση που του γίνεται από τον ισχυρότερο, ο μεσήλικας με τις ταπεινώσεις που μπορεί να υποστεί στην εργασία του και τον κίνδυνο που έλλοχεύει πάντα να μείνει άνεργος ως «περιττός» και ο ηλικιωμένος με τη σκληρή μοναξιά και την έλλειψη ενός παρηγορητικού λόγου. 'Η ζωή μετατρέπει και τον θεωρούμενο ως πετυχημένο άνθρωπο σε άτομοκεντρικό όν, κλεισμένο στον εαυτό του, με πλήθος ανασφάλειες και πάθη. 'Από την άλλη δημιουργείται στον σύγχρονο άνθρωπο ή ψευδαίσθηση της μονιμότητας πάνω στη γη αυτή και της «αίωνιας νεότητας». Αυτός είναι ο λόγος που δεν θέλει, κυρίως ο μεσήλικας, να ζήσει τη φυσιολογική φθορά του οργανισμού του και αναζητά ποικίλων μορφών παραισθησιογόνα, δεν είναι ανάγκη δηλαδή να είναι μόνο φάρμακα, που να τον

Μίνικου Θεοτοκόπουλου,
το Άλ. Σούτζου.

στο διάστημα αυτό των πενήντα τελευταίων χρόνων έχουν εφευρεθεί συστήματα θεραπείας και φάρμακα, με τα οποία ο άνθρωπος αντιμετωπίζει ένα πλήθος ασθενειών, που παλαιότερα προκαλούσαν τον θάνατο. 'Ακόμη, με την πάροδο των ετών

κάνουν από τη μία να αισθάνεται ότι αυτός δεν καταβάλλεται από την πάροδο των ετών και από την άλλη να ξεχνά ό,τι μπορεί να του θυμίζει ασθένεια, πόνο, θάνατο.

***

Ξέρετε ότι στις ημέρες μας οι νεκροί (κεκοιμημένοι για την Εκκλησία) στις μεγάλες πόλεις δεν φιλοξενοούνται πλέον στα σπίτια τους έως την εξόδιο ακολουθία. Τα γραφεία τους παραλαμβάνουν από τα νοσοκομεία ή τους οίκους ευγηρίας και τους συντηρούν σε ψυγεία έως την ώρα της κηδείας. Το φέρετρο στον προθάλαμο του κοιμητηρίου είναι σκεπασμένο και έτσι παραμένει έως την ώρα του ένταφιασμού. Υπάρχουν μάλιστα και ειδικοί μακιγιέρ που βάφουν τους νεκρούς, ώστε και όταν στιγμαία ανοίξει το φέρετρο, πριν από τον ένταφιασμό, ο νεκρός να έχει όψη ζωντανού, για να μην ενοχλήσει... Στα νοσοκομεία δεν βλέπει κανείς συχνά συγγενείς και φίλους στο προσκέφαλο του ασθενούς, αλλά κυρίως αποκλειστικές νοσοκόμους που πληρώνονται άδρα.

Όλα σήμερα πρακτικοποιούνται και όλα κατατείνουν στην λογική ο άνθρωπος να ζει στρουθοκαμηλιζοντας και αποφεύγοντας να αντιμετωπίσει τον πόνο και τον θάνατο και ό,τι μπορεί να θυμίζει τα αναπότρεπτα εν τούτοις αυτά γεγονότα. Αυτό το «πρακτικό» πνεύμα αποτελεί τον σύγχρονο πειρασμό του ανθρώπου και εκδήλωσή του είναι και η εϋθανασία. Τα κύρια επιχειρήματα για αυτήν είναι «το δικαίωμα του ανθρώπου στην ελεύθερη επιλογή του χρόνου και του τρόπου του θανάτου του» και «το δικαίωμα του ανθρώπου να πεθάνει με αξιοπρέπεια». Εκείνο όμως που για πολλούς κρύβεται πίσω από τις απόψεις αυτές είναι «να μās άδειάσει τη γωνιά ο ανιάτως ασθενής». Δεν θα μείνω στα άντεπειχειρήματα για την εϋθανασία, από τα όποια το κυριώτερο είναι πώς ουδείς μπορεί να αγγίξει τη Ζωή που δεν είναι δική του, αλλά πρέπει να τη διαχειρίζεται ως υπέρτατη αξία, είτε το προσωπικό –ιατρικό ή νοσηλευτικό– είτε ο ίδιος ο ασθενής με τους οικείους του. Οι γιατροί, το νοσηλευτικό προσωπικό και οι εξομολόγοι κληρικοί γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα το τί είναι η Ζωή και το πώς πρέπει να αντιμετωπίζεται ο πόνος.

Προσωπικά, όταν ακούω την επιθυμία κάποιου ασθενούς ή των συγγενών του για την εϋθανασία για «λόγους αξιοπρέπειας», μου έρχονται πικρές, πικρότατες σκέψεις. Ξέρετε, η λέξη «αξιοπρέπεια» έχει δια-

φορετική έννοια στην Ελλάδα και στις άλλες χώρες. Πά μās η αξιοπρέπεια είναι μία υποκειμενική ιδιότητα, κατά την οποία ο άνθρωπος σέβεται τον εαυτό του κι έχει μία ευγένεια ήθους. Στη Δύση σημαίνει κάτι διαφορετικό, κάτι το αντικειμενικό. Στο Λεξικό Larousse αναφέρεται ότι η λέξη *dignite* σημαίνει: «*Respect du a une personne, a une chose, ou a soi-meme*», σεβασμό οφειλόμενο σε ένα πρόσωπο, σε ένα πράγμα ή στον εαυτό μας. Κι εδώ θα μου επιτρέψετε να πω το προϊόν της πολύχρονης ποιμαντικής πείρας μου: **την αξιοπρέπεια τη θυμούνται εκείνοι που δεν έχουν μέσα τους αποθέματα αγάπης ή που δεν απολαμβάνουν της αγάπης οικείων και φίλων.** Ο πόνος μεγαλώνει, όταν δεν είναι κανένας δίπλα στον βαρέως ασθενούντα και απαλύνεται από την παρουσία συγγενών και φίλων, που ο ασθενής γνωρίζει ότι τον αγαπούν ειλικρινά και ενδιαφέρονται για αυτόν. Αυτά όμως τα ευγενή, τα άγια συναισθήματα τείνουν να εκλείβουν στις μέρες μας. Ζούμε σε μιὰ κοινωνία της ευκολίας, της καλοπέρασης, της απόλαυσης, της άγνοιας της αγάπης και της επικράτησης του συμφέροντος και όταν αυτά χαθούν, γιατί είναι βέβαιο ότι κάποια μέρα θα χαθούν, τότε θυμόμαστε την αξιοπρέπεια, ως το τέλος και το επιστέγασμα μās ζωής χωρίς αγάπη, χωρίς ενδιαφέρον, χωρίς συναισθημα.

***

Άλλα στο σημείο αυτό επιθυμώ να επισημάνω ένα κίνδυνο, αν επικρατήσει αυτό το «πρακτικό πνεύμα» και στο ύψιστο σημείο της ζωής του ανθρώπου που είναι το τέλος της ζωής του. Άς φαντασθούμε αγαπητοί μου μία μελλοντική κοινωνία, στην οποία έχει επιβληθεί η εϋθανασία και δεν εισακούεται πλέον η φωνή της Εκκλησίας, η φωνή της αγάπης στο Θεό, στη Ζωή, στον συνάνθρωπο, και δεν ισχύει πλέον ο φυσικός νόμος ότι ουδείς έχει το δικαίωμα να φονεύει συνάνθρωπό του, είτε είναι έμβryo είτε έτοιμοθάνατος. Σ' αυτήν την μελλοντική «λογική» κοινωνία, που ορισμένοι ονειρεύονται, ως φαντασθούμε ότι επικρατεί το πρακτικό πνεύμα και ο πολίτης κι αν δεν μπορεί αυτός οι συγγενείς του επιλέγουν τον χρόνο και τον τρόπο του θανάτου του, γιατί, όπως έχουν καταλήξει, έτσι αυτός πεθαίνει με «αξιοπρέπεια», όπως επίσης ελευθερώνεται μία κλίνη που θα χρησιμοποιηθεί από ένα ασθενή που έχει περισσότερες πιθανότητες να ζήσει, μειώνονται οι δαπάνες για την περίθαλψη του έτοιμοθανάτου, που είναι εις μάτην, δεν ταλαιπωρούνται άδικως γιατροί, νοσοκόμοι και συγγενείς...

Αυτό είναι ένα σενάριο πορείας ζωής, που δεν αποκλείεται να το δούμε και στις μέρες μας εφαρμοζόμενο από ορισμένες κοινωνίες, στις οποίες κυριαρχεί ο ρασιοναλισμός και ο άνθρωπος πλέον δεν είναι παρά ένας αριθμός ταυτότητας και ένα όργανο της παραγωγικής διαδικασίας. **Σκέφθηκα, όμως, ότι το επόμενο στάδιο σ' αυτή τη μελλοντική κοινωνία, που θα έχει επικρατήσει το πρακτικό πνεύμα σε βάρος της αγάπης, είναι να αντιμετωπιστεί από τους νέους και ισχυρούς της ριζικά το ζήτημα των ηλικιωμένων και να φτάσουμε σε ένα νέο εφιαλτικό ολοκαύτωμα, σε έναν νέο «καιάδα» των αδυνάμων και ασθενών ηλικιωμένων.**

Να πώς φαντάζομαι αυτή την εφιαλτική κοινωνία: Για τον πολύ ηλικιωμένο ή τον ανιάτως ασθενούντα θα υπάρχει ένα πρώτο στάδιο, που θα είναι η αίτηση του ίδιου ή των συγγενών του για την εϋθανασία. Η αίτηση θα εξετάζεται από ιατρούς και μετά από συνοπτική διαδικασία θα δίδεται ή σχετική άδεια... Θα έρθει στη συνέχεια το δεύτερο στάδιο, που θα είναι ή δια Νόμου επίβολή της εϋθανασίας σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, ανεξάρτητα από τη θέληση του ασθενούς, για λόγους οικονομικούς και φροντίδας άλλων ασθενών, που, κατά την άποψη των ιατρών, θα έχουν πιθανότητες ίασεως. Και μην πιστεύσετε ότι δεν μπορεί να ψηφιστούν τέτοιοι Νόμοι. Ήδη στην Ελλάδα η αυθαιρεσία του νομοθέτη έγινε με το Νόμο περί μεταμοσχεύσεων. **Όπως γνωρίζετε, ο Νομοθέτης με τον τρόπο του εκδιάζει να δοθούν τα προς μεταμόσχευση όργανα και επί πλέον, αν δεν υπάρχει ρητή και γραπτή άρνηση της παραδόσεως των οργάνων, αυτά θεωρείται ότι μπορούν να δοθούν...**

Η εφιαλτική μελλοντική «λογική» κοινωνία, επαναλαμβάνω δεν αποκλείεται να γίνει σύντομα, αφού, το όριο επιβίωσης αυξάνεται συνεχώς και σε λίγες δεκαετίες θα υπάρχει πολύ μεγάλο ποσοστό 90χρονων πολιτών, με ό,τι συνεπάγεται αυτό ως προς την πίεση για «άξιοπρεπή θάνατο» από τη μια και μείωση περιττών δαπανών από την άλλη. Οι 90χρονοι είναι ήδη, λόγω ηλικίας, ασθενείς, με την έννοια της καταβολής των δυνάμεων και των ασθενειών που επιφέρει το προχωρημένο γήρας. Μέσα στη λογική, λοιπόν, του «πρακτικού πνεύματος» για οικονομίες, για μη απασχόληση των νεωτέρων συγγενών, για μείωση του κόστους υγείας μπορεί, το βλέπω πιθανό, να υπάρξει ή περίπτωση μιās εφιαλτικής κοινωνίας, που οι άνω των 90 ετών λ.χ. πολίτες θα περνούν υποχρεωτικά από έναν «άντικειμενικό» έλεγχο υγείας και, αν ο έλεγχος αυτός δείξει ότι πρέπει να θανατωθούν «για να είναι το τέλος τους

άξιοπρεπές», θα οδηγούνται σε ειδικώς κατασκευασμένα πολυτελή κρεματορία...

Ίσως σ'ας προκάλεσαν έκπληξη τα λεγόμενά μου. Ίσως να τα θεωρείτε υπερβολικά, εξωπραγματικά. Ποιός όμως θα μπορούσε να φαντασθεί κοινωνία εν εικοστώ αιώνη, που να φονεύει εν ψυχρώ εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπους για λόγους πολιτικούς, ρασιιστικούς ή θρησκευτικούς; σε ποιόν δεν φαινόταν υπερβολικός ο Όργουελ με το «1984», ο Χάξλεϊ, ο Ζαμάτιν ή ο Άμαλρίκ, όταν προφήτευε από τη δεκαετία του 1970 τη διάλυση της τότε πανίσχυρης ΕΣΣΔ;

Το πρακτικό πνεύμα θα βοηθηθεί και από τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται τόσο στις δαπάνες στον τομέα υγείας, όσο και στο ότι ο πληθυσμός της Ευρώπης συνεχώς γηράσκει. Από τους επίσημους πίνακες του ΟΟΣΑ θα αναφέρω το πρώτο στοιχείο, το οποίο αφορά στην Ελλάδα. Το 1960 οι συνολικές δαπάνες για την υγεία ήσαν το 2,4% του ΑΕΠ. Το 1996 είχαν γίνει 5,9% με τάσεις ανόδου στα επόμενα χρόνια. Να και τί δίνουν τα στοιχεία του ΟΗΕ για την εξέλιξη του % ποσοστού των άνω των 65 ετών πολιτών της χώρας μας, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ηλικιωμένοι, από το 1960 έως 2020 (πρόβλεψη):

1960	1970	1980	1990	1995	2000	2020
8,3	11,1	13,1	14,8	15,9	18,0	22,2

Δηλαδή, ο πληθυσμός των άνω των 65 ετών «ηλικιωμένων» στην Ελλάδα σχεδόν θα τριπλασιαστεί μέσα σε εξήντα χρόνια. Ανάλογη είναι ή εικόνα και στις άλλες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για να σ'ας κάνω ακόμα πιο ζωντανό τον εφιαλτή που θα ζήσουμε, αν επικρατήσουν οι πρακτικές και όχι οι χριστιανικές αντιλήψεις για τη ζωή, τον πόνο και τον θάνατο, θα αναφέρω στην αγάπη σας από τα ίδια στοιχεία του ΟΗΕ ότι ή εξέλιξη του % ποσοστού των άνω των 75 ετών πολιτών (χαρακτηρίζονται «γέροντες») κατά μέσο όρο στις χώρες της Ε.Ε. είναι ή ακόλουθη, με πρόβλεψη για το 2025:

1960	1970	1980	1990	1995	2000	2025
3,6	4,2	5,4	6,5	6,1	6,8	9,4

Με άλλα λόγια, από το 2025 το 10% περίπου της Ε.Ε. θα κατοικείται από «γέροντες», δηλαδή ανθρώπους άνω των 75 ετών. Σ'ας σημειώνω, επίσης, ότι σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του ΟΟΣΑ οι συνολικές δαπάνες για την υγεία των άνω των 75 ετών πολιτών είναι επτά φορές μεγαλύτερη από αυτές του μέσου όρου των μικρότερων ηλικιών!

Περιπλανήσεις σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας

Εὐρωπαϊκὸ ἔτος γλωσσῶν

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Ἡ ἐπικαιρότητα τῆς Βαβέλ

«Τῆ γλώσσα μου ἔδωσαν ἑλληνική» κι ὅμως «φωναίω ἑλληνικά κι οὔτε πού μου ἀποκρίνεται κανένας» (Ὀδυσσεύς Ἐλύτης). Φαίνεται πὼς μία γλώσσα δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ συνεννοηθοῦμε. Κάποτε ἀρκοῦσε. Ὀδήγησε, ὅμως, μὲ «συμφωνία κυρίων» πρὸς τὸ κακὸ κι ἔτσι εἰσῆλθε σύγχυση καὶ προῆλθαν πολλὰ γένη γλωσσῶν πού πρέπει νὰ τὰ μάθουμε μὲ πολλὴ προσπάθεια καὶ πολὺ κόπο. Γιὰ νὰ χτιστεῖ ἄλλωστε τὸ «κοινὸ εὐρωπαϊκὸ σπίτι» καὶ νὰ μὴν καταντήσῃ νέος πύργος τῆς Βαβέλ, ἀποφάσισε ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση νὰ ἀνακηρύξει τὸ 2001 μ.Χ. ὡς «Εὐρωπαϊκὸ Ἔτος Γλωσσῶν».

Ὅλοι, λοιπόν, θὰ σπεύσουμε νὰ μάθουμε ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὲς γλώσσες μέσα σ' ἓνα χρόνο, πρὸς μεγάλη τέρψη ὄλων τῶν Ἰνστιτούτων ξένων γλωσσῶν. Τὰ ἐντατικὰ τμήματα θὰ αὐξάνονται. Ὅλα τὰ συστήματα ἐπὶ ποδός: μέθοδοι ἄνευ διδασκάλου, ὀπτικοακουστικά, ἠλεκτρονικά μέσα, φορητοὶ μεταφραστές καὶ πολλὰ ἄλλα. Μεγάλῃ λαχτάρῃ γιὰ ἐπικοινωνία καὶ κατανόηση. Ὅχι, δὲν εὐρωνεύομαι. Θὰ ἤμουνᾶ ὁ τελευταῖος νὰ παραγνώρισω τὴν ἀνάγκη γιὰ ἐπικοινωνία καὶ τὴ βοήθεια πού φέρνει γι' αὐτὸ ὁ γλωσσικός μας ἐξοπλισμός.

Γλώσσα καὶ πολιτισμός

Ἡ γλώσσα εἶναι ἓνας ἀπέραντος πλοῦτος. Δὲν εἶναι κάτι τὸ τεχνικό, ἓνα ὄργανο. Μπορεῖ, βέβαια, νὰ εἶναι καὶ αὐτό. Εἶναι κάτι πολὺ περισσότερο. Εἶναι ἀποτύπωση ὄλου μας τοῦ εἶναι, τοῦ ἔχειν καὶ τοῦ πράττειν. Εἶναι τὸ καταστάλαγμα τῆς ἀντίληψης πού ἔχουμε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας, τοὺς ἄλλους, τὸν κόσμον καὶ τὴν σχέση ὄλων αὐτῶν μεταξύ τους. Ἡ ὁποιαδήποτε γλώσσα δὲν εἶναι μόνον ἓνα σύνολο λέξεων, ἓνα σύνολο γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν κανόνων.

Εἶναι ἡ ἐξωτερικέωση ἓνός τρόπου κατανόησης τῶν ἄλλων καὶ τῶν καταστάσεων πού δημιουργοῦνται. Μὲ τὴ γλώσσα βγαίνει πρὸς τὰ ἔξω ἓνα σύνολο πραγμάτων πού εἶναι αὐτονόητα σὲ μία κοινωνία, δηλαδή, ὁ πολιτισμὸς τῆς. Κι ἐνῶ εἶναι προϊόν αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ ἐκφράζει ταυτόχρονα αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ.

Ὅταν ὁ Ἕλληνας μεταφράζει γιὰ παράδειγμα τὴ λατινικὴ λέξη *concordia* (κατὰ κυριολεξία ὁμοκαρδία) ὡς ὁμόνοια ἐκφράζει τὸ δικό του τρόπο κατανόησης

αὐτῆς τῆς καταστάσεως. Ἡ «ὁμόνοια» προϋποθέτει νὰ μποροῦν δυὸ ἄνθρωποι, δυὸ λαοὶ νὰ σκέπτονται τὸ ἴδιο (ὁμο-νοεῖν) γιὰ κάποια πράγματα. Ἡ προϋπόθεση περιγράφει καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ Λατῖνος τοποθετεῖ σὲ ἄλλο σημεῖο τὸ ἀποτέλεσμα. Εἶναι τὸ θυμικὸ πού προέχει, πού προηγεῖται. Εἶναι θέμα προτεραιοτήτων. Τὸ νὰ τὸ δεχθοῦμε μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ στὴν εὐρύτερη κατανόηση δύο λαῶν. Γιατί, ἄλλοιῶς, μπορεῖ νὰ μιλάμε ἀγγλικά καὶ τελικὰ νὰ μὴν καταλαβαίνουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Νὰ μιλάμε ἀγγλικά μὲ ἑλληνικὴ νοοτροπία ἢ ἀγγλικά μὲ ἰνδική.

Ἀπαίτηση, ὄχι παραίτηση

Λέγοντας αὐτὰ πού προηγήθηκαν θέλω νὰ τονίσω ὅτι ἡ ἐκμάθηση ξένων γλωσσῶν εἶναι διαδικασία ἐκμαθήσεως καὶ ὄλου τοῦ πλαισίου ἀναφορᾶς μιᾶς γλώσσας. Ἀφῆστε πού θὰ πρέπει νὰ μάθουμε καὶ τὴ δική μας μαθαίνοντάς τὴν ὡς ξένη γλώσσα γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ εἰσέλθουμε στὸ βάθος τῆς. Ἀλλοιῶς θὰ μείνουμε σὲ ἐξωτερικὰ διαδικαστικὰ σχήματα περιοριζόμενοι στὸ ελάχιστο, ἐνῶ ἡ φιλοδοξία πρέπει νὰ εἶναι καὶ τὸ μέγιστο καὶ τὸ ἄριστο.

Θυμᾶμαι μὲ δέος μία ἐκστρατεία γιὰ τὸ βιβλίο, ὅταν βρισκόμουνᾶ στὸ Βέλγιο τὴ δεκαετία τοῦ '70. Ἐνας ἐκδοτικός οἶκος πρόβαλε μιὰ προσπάθεια πού τὴν ὀνόμαζε «Βιβλίο 2000». Τί προοπτικὴ ἔλεγα; ἔτομαζόμαστε γιὰ τὸ ἔτος 2000. Ποιὰ θὰ εἶναι ἡ μορφή τοῦ βιβλίου ἐκεῖνο τὸ ἔτος; Τί φροντίδα γιὰ τὸ βιβλίο καὶ γιὰ τοὺς ἀναγνώστες! Ὑπέθετα ὅτι ἀναζητοῦσαν θέματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀπασχολοῦσαν τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνη τὴν ἡμερομηνία, τρόπους γιὰ νὰ τὰ παρουσιάσουν, γραμματοσειρὲς εὐανάγνωστες κλπ. Τίποτε, ὅμως, δὲν συνέβαινε ἀπ' ὅλα αὐτά. Πλήρης ἀπογοήτευση. «Βιβλίο 2000» ἐσήμαινε, ὅτι οἱ συγγραφεῖς θὰ ἔπρεπε νὰ περιοριστοῦν, ὅταν θὰ ἔγραφαν τὰ βιβλία τους, στὶς δυὸ χιλιάδες (2000) γνωστότερες στὸ εὐρύτερο κοινὸ λέξεις. Τίποτε ἄλλο. Τί φτώχεια. Τί παραίτηση ἀπὸ κάποια προσπάθεια. Ἐνα λεξιλόγιο ἀναιμικό, λεξιλόγιο διαφημίσεως, κλασικῶν εἰκονογραφημένων. Τελικὰ μιὰ ἀποθέωση τῆς νοηματικῆς γλώσσας, μιᾶς περιορισμένης στὰ ελάχιστα σημάδια, δηλαδή, γλώσσας, πού ἀπὸ γλώσσα συνεννόησης θὰ ἤθελε νὰ

υποκαταστήσει και να αντικαταστήσει στο τέλος όλα τα είδη του γραπτού και προφορικού λόγου.

Ἡ γλώσσα και οἱ ἐπὶ μέρους γλώσσες

Χαιρετίζω τὴν ἀπόφαση νὰ ἀνακηρυχθεῖ ἕνα ὁλόκληρο ἔτος, τὸ 2001, ὡς «Εὐρωπαϊκὸ Ἔτος Γλωσσῶν» γιὰ νὰ μπορέσουμε ἐπιτέλους νὰ στοχαστοῦμε πάνω στὴ γλώσσα μας, στὶς γλώσσες μας καὶ στὶς προσπάθειες πού πρέπει νὰ κάνουμε γιὰ νὰ τὶς μιλήσουμε καὶ νὰ τὶς καταλάβουμε.

Ἐὰν πρέπει νὰ καταβάλουμε μίαν τέτοια φροντίδα γιὰ τὶς ἐθνικὲς μας γλώσσες, ἄλλη τόση προσοχὴ ὀφείλουμε νὰ δώσουμε καὶ στὶς ἐπὶ μέρους «γλώσσες» πού μεταχειρίζομαστε. Ὁ καθένας μας στὴν ἐπιστήμη του, στὴν ἐργασία του, στὴ συντεχνία του, στὴν τέχνη του. Γιατί κι αὐτὲς μπορεῖ νὰ ἀποβοῦν μὴ ἐπικοινωνιακὲς, ἐρμητικὲς, δυσνόητες, κατακριτικὲς ἐδῶ, μπορεῖ νὰ προστεθοῦν χιλιοὶ δὺο ἐπιθετικοὶ χαρακτηρισμοί.

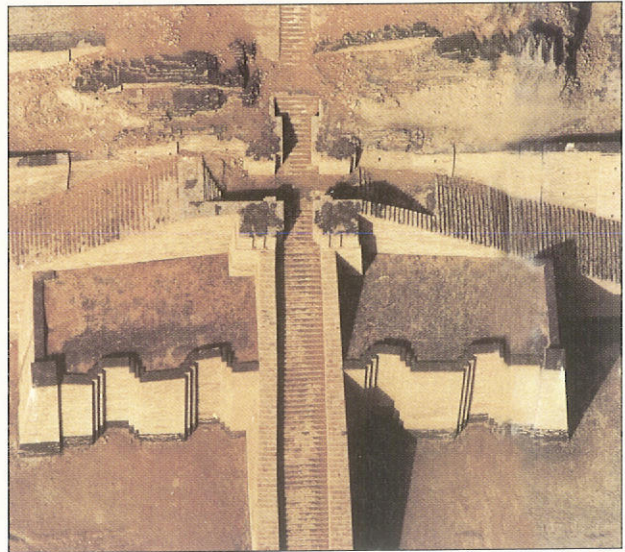
Δὲν ἐξαρκῶ τὴ γλώσσα τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Πόσες φορές, ἀλήθεια, ἀντὶ νὰ διευκολύνουν τὸ πέρασμα τῆς Θεολογίας στὴ ζωὴ, τὸ δυσχεραίνουν. Δὲν ὁμιλῶ γιὰ γλωσσικὲς δυσκολίες τῆς γλώσσας τῶν Εὐαγγελίων ἢ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων πού ξεπερνιοῦνται καὶ μαθαίνονται, ἔστω καὶ μὲ ταχύρρυθμα σεμινάρια ἐκκλησιαστικῆς γλώσσας. Ἀναφέρομαι στὴ δυσκαμψία τοῦ νὰ βρεθοῦν κοινὸι τόποι μὲ τοὺς ἄλλους, ὥστε νὰ βρεθοῦμε ἐπὶ τὰ αὐτά. Γιατί, κι ἂν ἀκόμα μιλοῦσα ὄλες τὶς ἀγγελικὲς καὶ ἀνθρώπινες γλώσσες, πάλι δὲν θὰ γινόταν τίποτε κατὰ πῶς μᾶς διαμνηθεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Καὶ οἱ ἐπιστήμες, πολλὲς φορές, κλείνονται ἐρμητικὰ στὸν ἑαυτό τους καὶ διστάζουν νὰ μεταφέρουν στὸν πολὺ λαὸ μὲ τρόπο ἀπλὸ τὰ πορίσματά τους, ἀλλὰ καὶ τὶς ἐλπίδες καὶ τοὺς φόβους τους ἀπὸ τὶς ἀνακαλύψεις τους, φοβούμενες τὴν... «ἐκ-λαϊκίευση». Καὶ ὁ λαὸς κἀθεταὶ στὸ σκοτάδι, ἀντὶ νὰ πάρει ἔστω καὶ κάποιες ἀκτίνες φωτός.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς τέχνες καὶ γιὰ τὴν πολιτική, γιὰ τὴν ὁποία ἔχουν δίκιο ὅσοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἄλλα σκέπτεται, ἄλλα λέει καὶ ἄλλα πράττει, δηλαδή, παλινωδεῖ...

Συμφωνία γλωσσῶν

Ὅπως βλέπετε, ἐκεῖνο πού προέχει εἶναι νὰ ἐπέλθει μίαν συμφωνία. Ἡ κάθε γλώσσα, ἡ κάθε φωνή, νὰ βρεῖ τὴ θέση της στὸ σύνολο. Νὰ μάθουμε ὁ ἕνας τὴ γλώσσα τοῦ ἄλλου, τὶς ἰδιαιτερότητές της, τὴν ἐπάρκεια ἢ τὴν ἀνεπάρκειά της. Τί μπορούμε νὰ ποῦμε μὲ τὴ μιὰ καὶ τί μὲ τὴν ἄλλη. Μπορεῖ νὰ ἠχεῖ παράξενο, ἀλλὰ λένε ὅτι ἡ ἰταλικὴ γλώσσα εἶναι κατάλληλη γιὰ τὴν

Ὁ πύργος τῆς Βαβέλ μοιάζει μὲ τὸν πύργο τοῦ Ναοῦ τῆς Οὐρ. (Θησαυρὸς Βιβλικῶν Εἰκόνων, Ἐκδόσεις Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 1992).

ὄπερα, ἢ γερμανικὴ γιὰ τὴν ὀπερέττα. Ἡ γλώσσα τῶν μαθηματικῶν συμβόλων διευκολύνει τὶς πράξεις, ἢ λογισμικὴ γλώσσα τὴν ταχεῖα μετάδοση πληροφοριῶν, ἢ καλλιτεχνικὴ γλώσσα, εἴτε μουσικὴ, εἴτε εἰκαστικὴ, κρούει εὐαίσθητες χορδὲς τῶν ἀκροατῶν καὶ τῶν θεατῶν, τέρπει καὶ εὐχαριστεῖ, ἀλλὰ καὶ διδάσκει καὶ μεταφέρει σὲ ἄλλους κόσμους, ὅπως ἐκεῖνη τῆς ὀρθόδοξης εἰκόνας*.

Ἡ κάθε μίαν ἀπὸ μόνη της θὰ ἦταν ἑλλιπής. Χρειάζεται μίαν ἐνορχήστρωση, ἕνα μαέστρος πού θὰ βρεῖ καὶ θὰ δώσει στὴν κάθε μίαν τὴ θέση της. Καὶ θὰ πρέπει ἢ κάθε μίαν, γιὰ νὰ κατανοήσῃ τὴν ἄλλη, νὰ μπεῖ στὴ θέση της καὶ ὄχι νὰ πάρει τὴ θέση της.

Ἡ γλώσσα τῆς Ἀγάπης

Γι' αὐτό, ὅμως, χρειάζεται μίαν προϋπόθεση. Νὰ βροῦμε τὴν ἀρχέγονη γλώσσα, γιὰ τὴν ὁποία πασχίζουσι οἱ γλωσσολόγοι ὅλου τοῦ κόσμου νὰ τὴν βροῦν καὶ δὲν τὴν βρίσκουν. Γιὰ μᾶς, αὐτὸ εἶναι ἴσως εὐκολότερο, γιὰτὶ δὲν ἔχουμε τὶς δεσμεύσεις τῶν γλωσσολόγων καὶ τῶν γλωσσολογικῶν θεωριῶν. Γιὰ μᾶς, ἀρκεῖ νὰ καταφύγουμε στὴ γλώσσα τῆς Ἀγάπης καὶ στὸν ὕμνο της πού ἀνέπεμψε ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α' Κορινθίους ιβ', 31 - ιδ', 1), νὰ τὸν ἐφαρμόσουμε σὲ γλωσσολογικὸ ἐπίπεδο καὶ τότε, πιστεύουμε καὶ ἐλπίζουμε ὅτι ἐν ἀγάπῃ τὸ 2001 ὡς «Εὐρωπαϊκὸ Ἔτος Γλωσσῶν» θὰ στεφθεῖ ἀπὸ ἐπιτυχία καὶ τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα θὰ φανοῦν μέσα σ' αὐτὸ καὶ θὰ συνεχίσουν γιὰ πολλὰ πολλὰ χρόνια νὰ σφρηλατοῦν τὴν ἐνότητα ὄλων τῶν λαῶν τῆς ὑψηλίου, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὴν γηραιά μας Ἡπειρο. Ἀμήν, καὶ καλὴ χρονιά!

* Αὐτὴν τὴν πτυχὴ ἀναπτύσσει ὁ Ε. Κ. Γιαννῆς στὸ ἄρθρο του: Ἡ Εἰκόνα ὡς καινὴ θεολογικὴ γλώσσα.

Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες

Τοῦ Ἰωάννου Φουντούλη,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

582. Ὄταν ὁ ἱερεὺς ἐνδύεται τὸ ἐπιτραχήλιο λέγει τὸν στίχο «Εὐλόγητός ὁ Θεὸς ὁ ἐκχέων τὴν χάριν...». Τὸ λέγει αὐτὸ πάντοτε ὅταν περιβάλλεται τὸ ἐπιτραχήλιο ἢ μόνον ὅταν πρόκειται νὰ τελέσει τὴν θεία λειτουργία; (Ἐρώτ. π. Δ.Δ.).

583. Ὁ διάκονος ὅταν φορεῖ τὸ στιχάριο λέγει ὅ,τι καὶ ὁ ἱερεὺς. Ὄταν φορεῖ τὰ ἐπιμάνικα καὶ τὸ ὄραριο τί λέγει; (Ἐρώτ. π. Κ.Π.).

Ἡ λειτουργικὴ μας παράδοση εἶναι σαφῆς καὶ κατηγορηματικὴ ὡς πρὸς τὸ πότε λέγει ὁ ἱερεὺς τοὺς στίχους ἢ γενικότερα τίς φράσεις ἐκεῖνες πού συνοδεύουν τὴν ἔνδυση τῶν ἱερῶν ἀμφίων. Μετὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ «καιροῦ», πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς θείας λειτουργίας, ἢ «Διάταξις τῆς θείας λειτουργίας» τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φιλοθέου τοῦ Κοκκίνου, οἱ διάφορες τυπικὲς διατάξεις πού προτάσσονται τοῦ κειμένου τῶν λειτουργιῶν καὶ ὅλες οἱ συναφεῖς μαρτυρίες συγκλίνουν στὸ ὅτι ἡ ἔνδυση καθενὸς ἱερατικοῦ ἀμφίου συνοδεύεται μὲ τὰ κατὰ παράδοση ρητά. Σ' αὐτὰ ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης ἀναζητεῖ πολὺ ὀρθῶς καὶ τὴν πνευματικὴ ἔννοια πού δίνει ἡ Ἐκκλησία στὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ τίς φράσεις αὐτὲς στηριζόμενος ἐπιλέγει ἀπὸ τίς πολλὲς συμβολικὲς ἐρμηνεῖες καὶ εὐλαβεῖς θεωρίες, πού κατὰ καιροὺς εἶχαν διατυπωθεῖ, τὴν δοκιμότερη καὶ συμφωνότερη πρὸς «τὸν σκοπὸν τῆς Ἐκκλησίας» (Διάλογος, κεφ. 79-83, Ἐρμηνεία λγ-μδ). Οἱ στίχοι αὐτοί, τρόπον τινά, ὑπομνηματίζουν τὴν σπουδαιότητα κάθε ἀμφίου σὲ σχέση μὲ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, πού πρόκειται νὰ τελεσθεῖ. Μετὰ τὴν πλήρη ἔνδυση, προχωρεῖ ὁ ἱερεὺς στὴν πρόθεση γιὰ τὴν νύψη τῶν χειρῶν καὶ τὴν τέλεση τῆς ἀκολουθίας τῆς προσκομιδῆς. Ἐκτὸς θείας λειτουργίας, γιὰ τὴν τέλεση ἄλλων μυστηρίων ἢ ἱερῶν ἀκολουθιῶν ὁ ἱερεὺς περιβάλλεται τὸ ἐπιτραχήλιο καὶ τὸ φελώνιο, κατὰ περίσταση, εὐλογεῖ καὶ ἀσπάζεται τὰ ἄμφια, ἀλλὰ δὲν λέγει τοὺς στίχους πού συνοδεύουν τὴν ἔνδυσή τους γιὰ τὴν τέλεση τῆς θείας λειτουργίας. Ἄν ἀπὸ μερικοὺς λέγονται ἀπὸ ὑπερβάλλουσα εὐλάβεια ἢ ἀπὸ συνήθεια δὲν εἶναι βέ-

βαια πρὸς θάνατον, ἀλλὰ δὲν εἶναι εὐτακτο. Οἱ ἀπὸ εὐλάβεια ὑπερβολὲς δὲν συμβάλλουν στὴν ὁμαλὴ διεξαγωγὴ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ὅπως καὶ οἱ εὐλαβεῖς φλύαρες καὶ ἀσυνειδήτες ἐπαναλήψεις σχετικῶν ἢ ἀσχέτων ἱερῶν, κατὰ τὰ ἄλλα, λόγων καὶ φράσεων.

Τῆς ἐνδύσεως προηγεῖται σταυροειδῆς εὐλογία καὶ ἀσπασμὸς τοῦ ἱεροῦ ἀμφίου. Ὁ ἅγιος Συμεὼν δίδει τὸ νόημα τῆς πράξεως αὐτῆς: «Ἐκαστον εὐλογοεῖ... τῶν ἱερῶν ἐνδυμάτων τε καὶ ἀσπάζεται καὶ οὕτω δὴ περιβάλλεται, δεικνὺς ὡς ἡγιασμένα εἰσὶ καὶ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ ἀγιάζεται καὶ ἡγιασμοῦ μεταδοτικὰ εἰσι πάλιν ὑπενδύόμενα» (Διάλογος, κεφ. 83). Τοῦ διακόνου τὰ ἄμφια εὐλογοῦνται ἀπὸ τὸν ἱερέα («τὸ στιχάριον σὺν τῷ ὄραρίῳ») καὶ ὁ διάκονος μόνον τὰ ἀσπάζεται, πρὶν τὰ ἐνδυθεῖ. Πὰ τὸ στιχάριο μαρτυρεῖται ὅτι λέγει ὅ,τι καὶ ὁ ἱερεὺς. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὰ ἐπιμάνικα. Γιὰ τὸ ὄραριο δὲν παραδίδεται εἰδικὸς στίχος. Ὁ διάκονος τὸ ἀσπάζεται καὶ τὸ φορεῖ. Μερικοὶ λέγουν τὸ «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ...», πού εἶναι ἡ παραδοσιακὴ ἐπιγραφή τοῦ ὄραριου, στὸ ὁποῖο στηρίζεται καὶ ὁ συμβολισμὸς του: «Τοῦτο δέ γε ὡς πτερὰ ὑπεμφαίνει διὰ τὸ αἰθλὸν τε καὶ νοερὸν τῆς ἀγγελικῆς τάξεως» (Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ἐρμηνεία λε') ἢ «ὁ δὴ (τὸ ὄραριον) τὸ νοερὸν δηλοῖ τῶν ἀγγέλων καὶ ὡς πτερὰ σημαίνει ἀπρωρημένον τῶν ὤμων καὶ τὸ τρισάγιον ἄσμα τῶν ἀγγέλων ἐγγεγραμμένον ἔχει... Ὁράριον δὲ καλεῖται διὰ τὸ ὠραῖζειν αὐτὸν τῇ χάριτι καὶ τῆς δόξης Θεοῦ τῷ κάλει περικοσμεῖν. Οἶονε γὰρ καὶ οὗτος (ὁ διάκονος) ἐν τούτῳ ὡς ἐν πτέρυξιν ὠραῖζεται καὶ περικαλύπτεται εὐλαβεία καὶ ἀρετῇ» (τοῦ ἰδίου, Διάλογος, κεφ. 102-103). Παρὰ τοὺς ὠραίους αὐτοὺς συμβολισμοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ὁ δεῦτερος στηρίζεται σὲ παρετυμολογία τῆς λέξεως ὄραριον («ὠμάριον» ἢ μᾶλλον «ὠράριον») καὶ τοὺς παραλληλισμοὺς πρὸς τίς πτέρυγες τῶν ἀγγέλων, τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων, καὶ τὴν ἀναφορὰ στὸν τρισάγιο ἕμνο, δὲν ἐλέγετο τίποτε κατὰ τὴν ἔνδυσή του. Οὔτε καὶ ἐκεῖνο πού προτείνουν μερικοὶ «ὅς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι (ἢ γενέσθαι) πρῶτος (ἢ μέγας) ἔσται

ὡμῖν διάκονος» (Ματθ. κ', 26· κγ', 11, ἢ Μάρκ. ι', 43· θ', 35). Ὁ συνειρμός εἶναι τελείως ἐξωτερικός. Ὁ Κύριος ἀναφέρεται σὲ ἄλλου εἶδους διακονία καὶ ὁ διάκονος πού περιβάλλεται τὸ ὄραριο δὲν διεκδικεῖ οὔτε πρωτεῖα οὔτε μεγαλεῖα. Ἡ παράδοσή μας ἔχει καλῶς. Οἱ τέτοιου εἶδους ἐπινοήσεις καταντοῦν ἐνίοτε ἀφελεῖς, ἂν μὴ καὶ κακόγουστες. Ἔχει ἀκουσθεῖ, ἐπὶ παραδείγματι, νὰ συνδυάζεται μὲ τὸ φόρεμα τοῦ καλυμμαυχίου τὸ ἀποστολικὸ «Ἐξερχόμεθα... ἔξω τῆς παρεμβολῆς τὸν ὄνειδιζόν αὐτοῦ φέροντες» (Ἑβρ. ιγ', 13)!

Μιὰ καὶ ὁ λόγος γιὰ τὴν ἐνδυση τῶν ἱερῶν ἀμφίων, ἃς σημειωθοῦν μερικὲς λεπτομέρειες πολὺ ἐκφραστικές, πού δείχνουν τὴν εὐλάβεια τῶν πατέρων μας.

1. Ἀπὸ τίς τυπικὲς διατάξεις ὀρισμένων χειρογράφων φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν ἐνδυση τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διακόνου τοῦ στιχαρίου καὶ τῶν ἐπιμανικίων τους, ἐνῶ ἔλεγον τοὺς σχετικoὺς στίχους, ὁ διάκονος ἀνέμενε τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐνδύσεως τοῦ ἱερέως λέγοντας τὸ «τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» γιὰ καθένα ἀπὸ αὐτά, ἴσως καὶ τοὺς προβλεπομένους στίχους. Κάτι δηλαδὴ ἀνάλογο μὲ τὴν τάξη πού τηρεῖται κατὰ τὴν ἐνδυση τοῦ ἀρχιερέως στὸ μέσον τοῦ ναοῦ σὲ πανηγυρικὲς λειτουργίες.

2. Ὅταν τὸ φελώνιο ἔχει στὸν πόλο τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ «οὐκ εὐλογεῖ αὐτὸ (ὁ ἱερεὺς), ἀλλὰ μόνον ἀσπάζεται. Εἰ δὲ οὐκ ἔχει, εὐλογεῖ καὶ ἀσπάζεται».

3. Σὲ εὐχολόγιο τοῦ ΙΓ' αἰῶνος (Σινᾶ 966) ἀπαντᾷ ἡ κατωτέρω εὐχὴ «εἰς τὸ ἀμφιέννυθαι τὸν ἱερέα τὴν ἱερατικὴν στολήν», πού ἄριστα ἐκφράζει τὸ νόημα τῆς ἐνδύσεως τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ τὴ σχέση τους μὲ τὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας: «Δέσποτα Κύριε... ἔπιδε ἐπ' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον δοῦλον σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καὶ στολήν περιβαλλόμενον ἱεράν δύναμιν ἐξ ὕψους κατάπεμψον καὶ ἐνίσχυσόν με τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐνδεδυμένον τὴν τῆς ἱεροσύνης χάριν παραστήναι τῇ ἱερᾷ ταύτῃ τραπέξῃ καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἄχραντόν σου σῶμα καὶ τὸ τίμιον αἷμα. Ὅτι πρέπει σοί...». Σ' ὅλες τίς ἄλλες, τίς ἐκτὸς θείας λειτουργίας, περιπτώσεις ἐνδύσεως τῶν ἱερῶν ἀμφίων, ὁ μὲν ἱερεὺς εὐλογεῖ σταυροειδῶς καὶ ἀσπάζεται μόνον τὰ ἄμφια, χωρὶς νὰ λέγει τοὺς σχετικoὺς στίχους. Ὁμοίως καὶ ὁ διάκονος, ἀφοῦ λάβει πρῶτα εὐλογία ἀπὸ τὸν ἱερέα, ἀσπάζεται καὶ ἐνδύεται τὸ στιχάριό του χωρὶς νὰ λέγει τὸ «Ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχὴ μου...». Ἀσπάζεται δὲ καὶ περιβάλλεται τὸ ὄραριό του, ὅπως καὶ κατὰ τὴν θεία λειτουργία, χωρὶς ὡσαύτως νὰ λέγει τίποτε.

ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

«ΜΝΗΜΕΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ '40 ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ»

Κυκλοφόρησε τὸ νέο βιβλίο τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸν τίτλο «ΜΝΗΜΕΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ '40 ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ». Ὁ ὡς ἄνω Τόμος ἀναφέρεται στὸν ἱστορικὸ ρόλο πού διεδραμάτισε ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου καὶ τῶν χρόνων τῆς Κατοχῆς καὶ στὴν συμβολή της στὴν σωτηρία τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ τόπου.

Ἕνα βιβλίο ἀπαραίτητο γιὰ κάθε βιβλιοθήκη.

Διαστάσεις τοῦ τόμου: 29x26, σελ. 565. Τιμὴ: 15.000 δραχ.

Παραγγελίε: τηλ. 72.51.149 (ὑπεύθυνος: κ. Δημήτριος Μούστος)

ΜΝΗΜΕΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ '40 ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

ΚΛΑΔΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁμιλία εἰς τὰ Θεοφάνεια

Τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου

«Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ».

«...Ἐρχεται ὁ Δεσπότης μαζί μὲ τοὺς δούλους, ὁ δικαστὴς μαζί μὲ τοὺς ὑποδίκους, διὰ νὰ βαπτισθῆ. Μὴ ταραχθῆς ὅμως μεταξὺ τῶν ταπεινῶν αὐτῶν διαλάμπει τὸ ὑψηλὸν μεγαλειῶν του. Κατεδέχθη νὰ κνοφορηθῆ εἰς παρθενικά σπλάγχνα ἐπὶ τόσον χρόνον καὶ νὰ γεννηθῆ ἀπὸ αὐτὰ μαζί μὲ τὴν ἰδικήν μας ἀνθρωπίνην φύσιν, νὰ ραπισθῆ, νὰ σταυρωθῆ, νὰ πάθῃ ὅλα ὅσα ἔπαθε· διατί θαυμάζεις λοιπόν, ἐπειδὴ κατεδέχθη καὶ νὰ βαπτισθῆ καὶ νὰ ἔλθῃ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους πρὸς τὸν δοῦλον του; Τὸ ἐκκλητικὸν ἦτο ἐκεῖνο· νὰ θελήσῃ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, ἐνῶ εἶναι Θεός· τὰ ἄλλα ὅλα ἀκολουθοῦσαν κατὰ λογικὴν ἀκολουθίαν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἰωάννης ἐκ προοιμίου ἔλεγεν ἐκεῖνα ποὺ εἶπεν, ὅτι δὲν εἶναι ἄξιος νὰ λύσῃ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅτι εἶναι, λόγου χάριν, κριτὴς καὶ ἀποδίδει εἰς καθένα κατὰ τὴν ἀξίαν του, καὶ ὅτι θὰ δώσῃ πλουσίως τὸ Πνεῦμα εἰς ὅλους. Αὐτὰ, ὥστε, ὅταν τὸν ἰδῆς νὰ ἔρχεται εἰς τὸ βάπτισμα, νὰ μὴ σοῦ περάσῃ καμμία ταπεινὴ ὑποψία. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἦτο πλησίον, τοῦ προβάλλει προσκόμματα μὲ τοὺς λόγους· «Ἐγὼ ἔχω ἀνάγκην νὰ βαπτισθῶ ὑπὸ σοῦ καὶ σὺ ἔρχεσαι πρὸς ἐμέ;». Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο περὶ βαπτίσματος μετανοίας καὶ προέτρεπεν εἰς κατηγορίαν ἀμαρτημάτων, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς, ὅτι καὶ αὐτὸς ἔρχεται εἰς τὸν Ἰορδάνην μὲ αὐτὴν τὴν διάθεσιν, κάμνει εἰς τοῦτο μίαν διόρθωσιν ἐκ τῶν προτέρων μὲ τὸ νὰ τὸν καλέσῃ Ἀμνὸν καὶ λυτρωτὴν ἀπὸ ὅλην τὴν ἀμαρτίαν τῆς γῆς. Διότι, βεβαίως, αὐτὸς ποῦ

εἶναι εἰς θέσιν νὰ σηκώσῃ τὰ ἀμαρτήματα ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἶναι πολὺ περισσότερον ἀναμάρτητος αὐτὸς ὁ ἴδιος. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν Ἰδοὺ ὁ ἀναμάρτητος, ἀλλὰ τὸ πολὺ περισσότερον· «Ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου»¹. Ἔτσι μαζί μὲ αὐτὸ νὰ δεχθῆς καὶ ἐκεῖνο εἰς ὅλον τὸ πλήρες νόημά του καὶ ἀφοῦ τὸ δεχθῆς νὰ διαπιστώσῃς ὅτι ἔρχεται εἰς τὸ βάπτισμα, διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας κάποιαν ἄλλην οἰκονομίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἦλθε τοῦ ἔλεγεν· «Ἐγὼ ἔχω ἀνάγκην νὰ βαπτισθῶ ἀπὸ σέ καὶ σὺ ἔρχεσαι πρὸς ἐμέ;». Τοῦ εἶπεν αὐτὸ καὶ δὲν τοῦ εἶπε· Καὶ σὺ ζητεῖς νὰ βαπτισθῆς ἀπὸ ἐμέ; Καὶ τοῦτο δηλαδὴ ἐφοβήθη νὰ τὸ εἰπῆ. Καὶ τί λέγει; Καὶ σὺ ἔρχεσαι πρὸς ἐμέ; Καὶ τί ἔκαμεν ὁ Χριστός; Ὅ,τι ἔκαμεν ἀργότερον εἰς τὸν Πέτρον, τοῦτο ἔκαμε καὶ τότε. Καὶ ἐκεῖνος, θέλω νὰ εἰπῶ, τὸν ἠμπόδιζε νὰ τοῦ πλύνῃ τοὺς πόδας. Ὅταν ὅμως ἤκουσεν· «Ὁ ποιῶ νῦν, σὺ οὐκ οἶδας, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα»²· καὶ ἀκόμη· «Οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ»³· ἄφησεν ἀμέσως τὴν ἀντίστασιν καὶ μετεστράφη εἰς τὸ ἀντίθετον. Καὶ ὁ Ἰωάννης πάλιν, ὅταν ἤκουσεν· «Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρόπον ἡμῖν ἐστὶν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην», ὑπήκουσεν ἀμέσως. Διότι δὲν ἦσαν ἀπεριόριστα φιλόνοικοι⁴ ἀλλὰ ἐδείκνυαν καὶ ἀγάπην καὶ ὑπακοὴν καὶ ἐφρόντιζαν νὰ ὑπακούουν εἰς ὅλα εἰς τὸν Δεσπότην...

Πολλοὶ ἐθεωροῦσαν τὸν Ἰωάννην ἀνώτερόν του, ἐπειδὴ εἶχε ζῆσει καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του εἰς τὴν ἔρημον, ἦτο υἱὸς ἀρχιερέως, ἦτο ἐνδεδυμένος μὲ τέτοιαν ἀμφίεσιν, ἐκαλοῦσεν ὅλους εἰς τὸ βάπτισμα, εἶχε δὲ γεννηθῆ καὶ ἀπὸ στείραν. Ἐνῶ τὸν Ἰησοῦν, ἐπειδὴ κατήγετο ἀπὸ ἄσημον κόρην – δὲν ἦτο ἀκόμη γνωστός

εις όλους ο παρθενικός τοκετός της – είχε ανατραφή εις τὸ σπίτι, συναναστρέφεται με όλους, ἐφοροῦσε δὲ καὶ τὸ κοινὸν αὐτὸ φόρεμα, τὸν ὑπωπτεύοντο ὅτι ἦτο κατώτερός του δὲν ἐγνώριζαν ἀκόμη τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἀπόρητα. Συνέβη δὲ καὶ νὰ βαπτισθῆ ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐπιβεβαίωνε τὴν ὑποψίαν, μολοντί κανένα ἀπὸ τὰ προηγουμένα δὲν ἦτο ἀληθές. Ἐσκέπτοντο ὅτι αὐτὸς ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλούς, διότι ἂν δὲν ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλούς, δὲν θὰ ἤρχετο μαζί με τοὺς πολλούς εις τὸ βάπτισμα:

ἐνῶ ἐκεῖνος ἦτο μεγαλύτερος ἀπὸ αὐτὸν καὶ πολὺ περισσότερο θαυμαστός. Διὰ νὰ μὴ ἐπικρατήσῃ λοιπὸν ἡ γνώμη αὐτῆ εις τὸ πλῆθος, διὰ τοῦτο καὶ οἱ οὐρανοὶ ἤνοιξαν, ὅταν ἐβαπτίσθη, καὶ τὸ Πνεῦμα κατήρχετο καὶ μαζί με τὸ Πνεῦμα ἀκούεται φωνή, πὺ διακηρύττει τὴν ἀξίαν τοῦ Μονογενοῦς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ φωνή, πὺ ἔλεγε «Αὐτὸς εἶναι υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός», ἐφαίνετο εις τὸ πλῆθος ὅτι περισσότερο ἤρμοζεν εις τὸν Ἰωάννην – διότι δὲν ἐπρόσθεσεν αὐτὸς πὺ βαπτίζεται, ἀλλὰ εἶπε μόνον αὐτὸς – καὶ ἐπειδὴ καθὲς ἀπὸ τοὺς ἀκροατὰς ἐσχημάτισε τὴν ιδέα ὅτι διὰ τὸν βαπτίζοντα μᾶλλον, παρὰ διὰ τὸν βαπτιζόμενον εἶχε λεχθῆ καὶ διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ βαπτιστοῦ καὶ διὰ τὰ λεχθέντα ὅλα, διὰ τοῦτο ἦλθε τὸ Πνεῦμα μετὴν μορφῆν περισσεῶς. Ἄφησε φωνὴν ἐπάνω ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔκαμε φανερόν εις όλους ὅτι τὸ «αὐτός» δὲν εἶχε λεχθῆ διὰ τὸν Ἰωάννην πὺ ἐβάπτισεν, ἀλλὰ διὰ τὸν Ἰησοῦν πὺ ἐβάπτισετο⁵.....

...«Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος καὶ ἰδοὺ ἀνεώχθησαν αὐτῶ οἱ οὐρανοί». Διὰ ποῖον λόγον ἤνοιξαν οἱ οὐρανοί; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ ὅταν βαπτίζεσαι σὺ γίνεται τὸ ἴδιο. Σὲ καλεῖ ὁ Θεὸς εις τὴν οὐράνιον πατρίδα καὶ θέλει νὰ σὲ πείσῃ νὰ μὴ ἔχῃς κανένα κοινὸν πρὸς τὴν γῆν. Ἄν δὲν βλέπῃς, μὴ ἀπιστήσῃς. Διότι πάντοτε ὡς προοίμιον παραδόξων καὶ πνευματικῶν πραγμάτων γίνονται αἰσθητὰ ἐμφανίσεις καὶ παρόμοια σημεῖα δι' ὅσους εἶναι κατώτεροι διανοητικῶς καὶ ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ αἰσθη-

τὰς ἐμφανίσεις, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ σχηματίσουν καμμίαν ἐννοίαν διὰ τὴν ἀσώματον φύσιν, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦν σφοδρὰ μόνον τὰ ὀρατά. Τοῦτο, ὥστε, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχωμεν τέτοια σημεῖα, ἔπειτα νὰ δεχθῆς μετὰ πίστιν ὅσα ἐδηλώθησαν μετὰ τὰ σημεῖα αὐτά, ὅπως ἀπὸ τὴν ἀρχῆν. Καὶ εις τὴν περίπτωσιν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο ἡχος σφοδροῦ ἀνέμου καὶ ἐπαρουσιάσθησαν πύρινα γλῶσσαι. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐγένετο διὰ τοὺς ἀποστόλους,

ἀλλὰ διὰ τοὺς παρευρισκομένους Ἰουδαίους. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἂν δὲν ὑπάρχουν αἰσθητὰ σημεῖα ἀποδεχόμεθα ὅτι αὐτὰ ἔχουν μίαν φορὰ δηλώσει. Διότι καὶ ἡ περισσεῶς διὰ τοῦτο ἐπαρουσιάσθη τότε διὰ νὰ δείξῃ εις τοὺς παρόντας καὶ τὸν Ἰωάννην, ὅπως ὁ δεικτὴς τῆς χειρός, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὄχι βεβαίως δι' αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς καὶ σὺ ὅτι καὶ ἐπάνω εις σὲ ἔρχεται τὸ Πνεῦμα κατὰ τὴν ὥρα τῆς βαπτίσεως. Κατὰ συνέπειαν, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ ὀρατὰ σημεῖα, φθάνει διὰ νὰ τὰ ἀντικαταστήσῃ ὅλα

ή πίστις. Τὰ σημεῖα προορίζονται, ὄχι διὰ τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀπίστους. Καὶ διατί, παρακαλῶ, μὲ τὴν μορφήν τῆς περιστεράς; Εἶναι ἡμερον ζῶον καὶ καθαρὸν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι πνεῦμα πραότητος, διὰ τοῦτο ἐμφανίζεται εἰς αὐτήν. Ἐξ ἄλλου μᾶς ὑπενθυμίζει καὶ μίαν παλαιὰν ἱστορίαν. Ὅταν δηλαδή ἡ οἰκουμένη ὀλόκληρος ἀντιμετώπισε κοινὸν ναυάγιον⁶ καὶ τὸ γένος μας ἐκινδύνευσεν ν' ἀφανισθῆ, ἐνεφανίσθη τὸ πτηνὸν τοῦτο καὶ ἔκαμε φανεράν τὴν λῆξιν τῆς θεομηνίας. Κρατοῦσα εἰς τὸ ράμφος κλάδον ἐλαίας ἔφερε τὸ χαρμόσουν ἄγγελμα τῆς κοινῆς γαλήνης τῆς οἰκουμένης. Αὐτὰ ὅλα ἀποτελοῦσαν προτύπων τῶν μελλοντικῶν. Τότε οἱ ἄνθρωποι ἦσαν εἰς πολὺ χειρότεραν κατάστασιν καὶ ἦσαν ἄξιοι πολὺ μεγαλυτέρας τιμωρίας. Διὰ νὰ μὴ φθάρῃ λοιπὸν εἰς ἀπόγνωσιν, σοῦ ὑπενθυμίζει τὴν ἱστορίαν ἐκείνην. Διότι καὶ τότε, ὁπότε δὲν ὑπῆρχεν ἐλπίς διὰ τὴν κατάστασιν, εὐρέθη λύσις καὶ ἐπανόρθωσις· τότε ὅμως μὲ τὸ μέσον τῆς τιμωρίας, ἐνῶ τώρα μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἄφατον δωρεάν. Διὰ τοῦτο ἐμφανίζεται καὶ ἡ περιστέρα. Δὲν κρατεῖ κλάδον ἐλαίας, ἀλλὰ μᾶς δεικνύει τὸν ἐλευθερωτὴν ἀπὸ ὅλα τὰ δεινὰ καὶ μᾶς ἐκδιπλώνει ἀγαθὰς τὰς ἐλπίδας. Διότι δὲν βγάζει ἀπὸ τὴν κιβωτὸν ἕναν ἄνθρωπον ἀλλὰ μὲ τὴν ἐμφάνισίν της ὁδηγεῖ ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ δὲν φέρει ἕνα κλάδον ἐλαίας, ἀλλὰ τὴν υἰοθεσίαν εἰς ὅλους συλλήβδην τοὺς ἀνθρώπους...

...Ὅπου ὑπάρχει ἡ τιμὴ τῆς υἰοθεσίας, ἐκεῖ γίνεται ἡ ἐξάλειψις τοῦ κακοῦ καὶ ἡ προ-

σοφρὰ ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς παύει νὰ τελῆται τὸ ἰουδαϊκὸν βάπτισμα καὶ λαμβάνει ἀρχὴν τὸ ἰδικὸν μας. Καὶ συμβαίνει εἰς τὸ βάπτισμα ὅ,τι συνέβη καὶ εἰς τὸ Πάσχα. Εἰς αὐτὸ δηλαδή, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε καὶ τὰ δύο, ἔπαυσε τὸ ἕνα καὶ ἐγκαινίασε τὸ ἄλλο. Καὶ ἐδῶ, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε τὸ ἰουδαϊκὸν βάπτισμα, ἀνοίγει συγχρόνως καὶ τὰς θύρας τοῦ βαπτίσματος τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως εἰς ἕνα τραπέζι τότε, ἔτσι τώρα εἰς ἕναν ποταμὸν ὑπεγράμμισε καὶ τὴν σκιάν ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὴν ἀλήθειαν. Διότι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος τὴν ἔχει τοῦτο μόνον τὸ βάπτισμα, ἐνῶ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου ἦτο ἄμοιρον τῆς δωρεᾶς αὐτῆς. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τοὺς ἄλλους βαπτιζομένους δὲν συνέβη τίποτε παρόμοιον, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν μόνον, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ τὸ παραδώσῃ. Κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ποὺ εἶπαμεν, μάθε καὶ τοῦτο· δὲν εἶναι ἡ καθαρότης τοῦ βαπτίσματος ποὺ ἐπέτυχε τοῦτο, ἀλλὰ ἡ δύναμις ἐκείνου ποὺ ἐβαπτίζετο. Τότε λοιπὸν ἤνοιξαν καὶ οἱ οὐρανοὶ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐστάθη ἐπάνω του. Ἀπὸ τὸν παλαιὸν λοιπὸν τρόπον ζωῆς μᾶς βγάζει εἰς τὸν νέον, ἀνοίγων πρὸς χάριν μας καὶ τὰ πύλας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀποστέλλων ἀπὸ ἐκεῖ τὸ Πνεῦμα, ποὺ μᾶς καλεῖ εἰς τὴν πατρίδα μας ἐκεῖ. Καὶ δὲν μᾶς καλεῖ ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ τὴν μεγαλυτέραν τιμὴν. Διότι δὲν μᾶς ἔκαμεν ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους, ἀλλὰ μᾶς ἀνέδειξεν υἱοὺς Θεοῦ καὶ ἀγαπητοὺς του καὶ ἔτσι μᾶς ἐλκύει πρὸς τὴν κληρονομίαν ἐκείνην».

Ι. Χρυσόστομος, Ἔργα, Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τόμ. 9, σελ. 382-397.

1. Ἰω. α', 29.

2. Ἰω. ιγ', 7.

3. Ἰω. ιγ', 8.

4. Ἐμμεσοὶ ἀναφορὰ εἰς τοὺς ἀκροατὰς του νὰ θέσουν καὶ αὐτοὶ τέρμα ἢ μᾶλλον νὰ μὴ παρατείνουν ἐπ' ἄπειρον τὴν ἀντίστασιν των εἰς τὰς συμβουλὰς, ποὺ ἀπήλυθε πρὸς αὐτοὺς ὁ μέγας ἱεροκῆρυξ τοῦ χριστιανισμοῦ.

5. Μὲ πόσην προσοχὴν ὁ Ἰ. Χρυσόστομος, τονίζων τὰ σχετικὰ στοιχεῖα, ἀποδεικνύει ὅτι τὸ κεντρικὸν πρῶτον τῆς ἀποκαλυπτικῆς σκηνῆς τῆς βαπτίσεως ἦτο ὁ Χριστὸς καὶ ὄχι ὁ υἱὸς τοῦ Ζαχαρίου, τὸν ὁποῖον ὡς λέγει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παραγράφου «πολλοὶ» ἐθεωροῦσαν ἀνώτερον τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ ἐσφαλμένην ὅμως ἐκτίμησιν. Κατωτέρω θὰ τονίσῃ τὴν διαφορὰν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος μὲ τὴν μορφήν περιστεράς ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώπου.

6. Ἐννοεῖται ὁ κατακλυσμὸς, ὁ ὁποῖος συνέβη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νῶε καὶ κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκινδύνευσεν νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΙΒ΄ ΛΟΥΚΑ

(Λουκ. ιζ', 12-19)

(21 Ιανουαρίου 2001)

Παραπονείται ο Κύριος, γιατί οι έννέα από τους δέκα λεπρούς, αφού «άρπαξαν» τη δωρεά της θεραπείας, δεν εθεώρησαν επιβεβλημένο να επιστρέψουν και να δοξάσουν τον ευεργέτη Θεό.

Επαινεῖ ταυτόχρονα την εὐγνωμονοῦσα και σωτήρια πίστη τοῦ ενός, ποῦ θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῆ και ἀνέλπιστη, ἀφοῦ αὐτὸς ἦτο ἀλλογενής!

Ὁ Ἰησοῦς φαίνεται ιδιαίτερα εὐαίσθητος σ' αὐτὸ τὸ θέμα τῆς εὐχαριστίας, ποῦ τὸ συνδέει μὲ τὴν πίστη, γιατί ὅλη Του ἡ ζωὴ και ὁ θάνατός Του ἀκόμη εἶναι πράξη εὐχαριστίας τῆς υἱότητος Του καρδιάς.

Εκδηλώνεται μάλιστα πολλές φορές ὀλοκάθαρα, γιὰ νὰ ἐλκύση τοὺς ἀνθρώπους νὰ πιστέψουν και νὰ εὐχαριστήσουν μαζί Του τὸ Θεὸ Πατέρα Του (Ἰωάν. ια', 42).

Τὸ οὐσιαστικὸ ἀντικείμενο αὐτῆς τῆς εὐχαριστίας εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἡ μεσσιανικὴ πραγμάτωση, ἡ δωρεὰ τοῦ Λόγου Του, ποῦ ὁ Θεὸς προσέφερε στοὺς ἀνθρώπους (Ματθ. ια', 25).

Τὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι εὐχαριστιακό. Ὅλη τῆς ἡ ζωὴ κατευθύνεται και περιβάλλεται ἀπὸ ἓνα σταθερὸ συνδυασμὸ ἰκεσίας και εὐχαριστίας.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀδιαλείπτως εὐχαριστεῖ και ὑποστηρίζει ὅτι τὸ κύριο ἀμάρτημα τῶν εἰδωλολατρῶν ἦταν ὅτι τὸν Θεὸ «οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν» (Ρωμ. ι', 21).

Ὁ καλύτερος τρόπος νὰ φυλάξουμε τὶς δωρεές τοῦ Θεοῦ, γράφει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, εἶναι τὸ νὰ τὶς θυμώμαστε και νὰ εὐχαριστοῦμε συνεχῶς τὸν Κύριο γι' αὐτές. Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι εὐχαριστία γιὰ ὅσα συνέδησαν και ὅσα θὰ συμβοῦν. Γιὰ τὶς φανερές και ἀφανεῖς ευεργεσίες Του σὲ μᾶς. Αὐτὴ ἡ εὐχαριστία μᾶς ἀνοίγει τὴν οὐράνια Ἱερουσαλήμ.

Ἐκεῖ, ὅπως ἀναφέρεται στὴν Ἀποκάλυψη, θὰ κατανοήσουμε πλήρως ὅτι μόνον ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἡ εὐχαριστία μας, ὅπως αὐτὸς και μόνον εἶναι ὁ αἶνος μας.

Μιμούμενοι λοιπὸν τὸν Ἐνα, τὸν εὐγνώμονα, εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ ἐπὶ πᾶσιν!

Εἶναι ὄντως ἄξιον και δίκαιον!

Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Τριανταφύλλου

ΚΥΡΙΑΚΗ ΙΕ΄ ΛΟΥΚΑ

(Λουκ. ιθ', 1-10)

(28 Ιανουαρίου 2001)

Ἡ περιπτωση τοῦ Ζακχαίου, ὁ ὁποῖος ἐξήτει τὸν Ἰησοῦν, φέρνει στὴ μνήμη μας αὐτὸ ποῦ τὸ Εὐαγγέλιο μᾶς πληροφορεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖνος εἶναι τὸ πρόσωπο, ποῦ ὅλοι ζητοῦν (Μάρκ. α', 38 και Λουκ. δ', 42).

Ὅπως φαίνεται, ὁμως, οἱ ζητοῦντες Αὐτὸν δὲν ἔχουν τὶς ἴδιες προθέσεις.

Τὸν ζητοῦν οἱ Μάγοι, γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσουν (Ματθ. β', 2). Ζητεῖ ὁ Ἡρώδης τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσει αὐτό (Ματθ. β', 13).

Τὸν ζητοῦν μὲ ἀγωνία οἱ γονεῖς του (Λουκ. β', 45), ἡ μητέρα του και οἱ ἀδελφοί του, γιὰ νὰ τοῦ μιλήσουν (Ματθ. ιβ', 46).

Ὁ ὄχλος ζητεῖ νὰ τὸν ἀγγίξῃ, γιὰ νὰ θεραπευθῆ (Λουκ. στ', 19).

Οἱ Φαρισαῖοι, μὲ πειρακτικὴ διάθεση, τὸν ζητοῦν, γιὰ νὰ τοὺς κάμῃ θαῦμα (Μάρκ. η', 11), γιὰ νὰ θηρεύσουν κάτι ἀπὸ τὸ στόμα του, ὥστε νὰ τὸν κατηγορήσουν.

Οἱ Ἰουδαῖοι ζητοῦν νὰ τὸν λιθοβολήσουν (Ἰωάν. ια', 8) και νὰ τὸν ἀποκτείνουν (Ἰωάν. ε', 18).

Οἱ Γραμματεῖς και οἱ Ἀρχιερεῖς ζητοῦν ψευδομαρτυρία ἐναντίον του (Ματθ. κατ', 59), γιὰ νὰ τὸν ἀπολέσουν (Μάρκ. ια', 18).

Ὁ Ἰούδας ζητεῖ εὐκαιρία νὰ τὸν παραδώσῃ.

Ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀρμαθαίας και οἱ Μυροφόρες ζητοῦν νὰ κηδεύσουν τὸ ἀχραντὸ σῶμα Του (Λουκ. κγ', 52· Ἰωάν. κ', 1-18).

Τὸ ἐμπληρικτὸ εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς προσφέρεται σ' ὅλους ἀνεξαρέτως, ἂν και γνωρίζῃ τὰ διανοήματα ἐκάστου.

Ἀκούγεται μάλιστα συνταρακτικὸ ὅτι και Ἐκεῖνος ζητεῖ. Ὁ ἴδιος λέγει ὅτι ἤθελε «ζητῆσαι και σῶσαι τὸ ἀπολωλός» (Λουκ. ιθ', 10).

Ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ παλμὸς τῆς καρδιάς τοῦ Θεοῦ.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσφορᾶς Του δὲν εἶναι ἴδια γιὰ ὅλους. Εἶναι ὁμως ἀνάλογα μὲ τὴν προαίρεση τοῦ καθενός. Ὁ Ζακχαῖος πάντως σῶθηκε. Καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀμέτρητοι. Μερικοὶ ἔπασαν θύματα τοῦ ἀντιδίκου μας, ὁ ὁποῖος «ὡς λέων ὠρυσόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπῆ» (Α' Πέτρο. ε', 8).

Ὁ Χριστὸς ἔρχεται διαρκῶς θάρθη και πάλι νὰ ζητήσῃ τοὺς δικούς Του, γιὰ νὰ τοὺς πάρῃ μαζί Του... (Ἰωάν. ιδ', 3).

Ἄν τὸν λαχταροῦμε, ἂς ἀφήσουμε τὴν καρδιά μας νὰ τοῦ πῆ: «τὸ φῶς τοῦ προσώπου Σου ἐκζητήσω».

Καὶ Σὺ Κύριε, ζήτησόν με τὸν ἄρνα και πλανηθέντα μὴ παρίδῃς με...!

Ἡ διάθλαση τοῦ αἰωνίου...

Πρῶτες ἡμέρες τῆς νέας χιλιετίας. Ὁ ἄνθρωπος φιλοσοφεῖ. Ὁ χρόνος περνᾷ. «Τὰ πάντα ρεῖ».

Γι' ἄλλη μία φορά προσφέρεται τὸ πολύτιμο κεφάλαιο τοῦ χρόνου. Ἡ τέταρτη αὐτὴ διάσταση ἀποβαίνει ἀξία ἠθική γιὰ ὅποιον τὴν ἀξιολογήσει. Ὁ χρόνος εἶναι χρῆμα, εἶπαν. Στὴν πραγματικότητα κάτι ἀπείρως σπουδαιότερο συμβαίνει: Ὁ χρόνος, αὐτὸ τὸ κατ' οὐσίαν ἀνύπαρκτο, τὸ κατὰ συνθήρην, ἀποκτᾷ ἀξία τεράστια καὶ μάλιστα αἰωνία, φτάνει νὰ τὸ θελήσουμε. Ἡ ζωὴ εἶναι μία στιγμή, μὰ ἡ στιγμή αὐτὴ εἶναι ἰκανὴ νὰ κάνει πράξεις αἰώνιες!... Ὁ χρόνος εἶναι τὸ ὑφάδι τῆς ζωῆς μας. Ὅχι ἐπομένως πόσες εἶναι οἱ στιγμές, ἀλλὰ πῶς χρησιμοποιοῦνται...

Ἐμεῖς οἱ θνητοί, ἱερουργοῦμε στὸ χρόνο. Μυσταγωγία εἶναι ἡ ζωὴ. Ἄν δώσουμε στὶς στιγμές τῆς περιεχόμενου ὑψηλό, κάναμε τὸ χρόνο ἀναβαθμὸ πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Ἦδη ἀπὸ τούτη τὴ ζωὴ ἔχουμε διάθλαση τοῦ αἰωνίου μέσα στὸ παροδικό. Εἶναι ζήτημα μὲ σημασία τεράστια. Κι αὐτὴ ἡ αἰωνιότης δὲν μπορεῖ νὰ ἐπανορθώσει τὴν ἀπώλεια τῶν στιγμῶν. Ἐνῶ μὰ καὶ μόνη στιγμή μπορεῖ νὰ ἐξαγοράσει τὴν αἰωνιότητα!...

Ἀπὸ τὸ ἐφήμερο στὸ ἀθάνατο

Καθὼς ξεκινᾷ ὁ χρόνος, ἀξίζει νὰ θυμηθοῦμε ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ 31.557.600 δευτερόλεπτα-στιγμές, μὲ τὶς ὁποῖες ὁ Θεὸς ἔχει συνυφασμένη ἀδιάσπαστα τὴ ζωὴ μας. Οἱ στιγμές αὐτὲς ἔρχονται ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα καὶ σ' αὐτὴν κατευθύνονται. Προσεγγίζουν τὸ πεπερασμένο στὸ ἀπειρο, περνώντας ἀπὸ τὸ ἐφήμερο στὸ ἀθάνατο. Διαβατάρικα πουλιά, φεύγουνε δίχως ἐπιστροφή...

Ὁ χρόνος εἶναι τὸ ὑφάδι τῆς ζωῆς. Ἡ κάθε στιγμή τοῦ νέου ἔτους εἶναι τὸ μουσικὸν ὄργανο κι ἐμεῖς οἱ καλλιτέχνες. Ἀλίμονο ἂν μένουμε ἀδαεῖς στὰ μυστικά τῆς ἀρμονίας τῆς ζωῆς. Δὲν θ' ἀναδυθεῖ καμιά θεσπέσια μελωδία...

Πόδι καί... χιλιετία!

Διαβάτες ὄντας, ἀδιάκοπα κάνουμε τὴν κίνηση τοῦ θηματισμοῦ. Δεκάδες, ἑκατοντάδες, χιλιάδες, ἑκατομμύρια θήματα. Βήματα ἐπιτυχίας, θήματα ἀποτυχίας, θήματα ἀνόδου, θήματα καθόδου, θήματα σταθερά, θήματα ἀδέβαια, θήματα ἐλεύθερα, θήματα συγκρατημένα, θήματα μπροστά, θήματα πίσω, θήματα σημειωτόν, θήματα, θήματα, θήματα...

Κάθε θῆμα καὶ μιὰ ἱστορία. Πολλὲς φορές εὐχάριστη. Ἄλλες πάλι τραγωδία σωστή. Βηματίζουμε ἀνάμεσα σὲ δεξαμενὲς γεμάτες γέλιο καὶ δάκρυα. Βηματίζουμε πάνω σὲ χρυσάφι, πάνω σὲ χῶμα, πάνω σὲ χαλιά, πάνω σὲ ἄσφαλο καυτὴ, πάνω στὰ ... σύννεφα, πάνω σὲ πτώματα...

Κάπου-κάπου, ἄλλοι συχνότερα κι ἄλλοι πιὸ ἀραιὰ κάνουμε καὶ ἄλματα. Ὅπως λ.χ. τὸ βράδυ τῆς πρωτοχρονιάς, ποὺ κάναμε ἄλμα στὸ χρόνο καὶ τί «χρόνο»... Ἀρχὴ χιλιετία! Λίγο πρὶν, λίγο μετὰ τὴν δωδεκάτη –μᾶλλον 00.00– τὸ ἓνα πόδι μας «πατοῦσε» στὴν προηγούμενη καὶ τὸ ἄλλο στὴν ἐπόμενη χιλιετία. Ὁ καθένας τὸ ἄλμα του τὸ ἔκανε ἔτσι ὅπως τὸν ἐξυπηρετοῦσε ἢ ἀναγκάστηκε. Ἄλλος ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι τοῦ σπιτιοῦ του κι ἄλλος στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου. Ἄλλος σκυφτὸς μ' ἐνδιαφέρον στὸν «μπαλαντέρ» καὶ στὴ «ντάμα» του. Ἄλλος γονατιστὸς στὸ εἰκονοστάσι του. Καθένας ἔκανε τὸ ἄλμα μὲ τὸν δικό του τρόπο. Ἀσφαλῶς, κάπου βρέθηκε ὑστερα ἀπ' αὐτό. Ὁ ἓνας στὴν ἐργασία του. Ὁ ἄλλος «αιδερένιος» στὸ σπίτι του. Ὁ τρίτος ἴσως στὴ φυλακὴ. Καὶ ἡ ζωὴ συνεχίζεται! Ὡς πότε ὅμως; Θὰ ῥθεῖ κάποτε ἡ στιγμή ποὺ θὰ χρειαστεῖ νὰ κάνουμε τὸ μεγαλύτερο ἄλμα: πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Ἐκεῖ ὅπου ὁ χρόνος βρίσκεται στὴ σωστὴ του διάσταση, τοῦ κατὰ συνθήρην στοιχείου... Θὰ ῥθεῖ, μὲ δυὸ λόγια, ἡ ὥρα τοῦ θανάτου. Συλλογιστήκαμε ἄραγε, ποῦ θὰ βρεθοῦμε ὑστερα ἀπὸ τὸ ἄλμα μας αὐτό; Συλλογιστήκαμε ἄραγε ὅτι τότε ἡ ζωὴ – ἡ ἐδῶ – δὲν συνεχίζεται;

*Ε! Για σταθεΐτε...

Συχνά-πυκνά «διαπιστώνουμε» τήν ποι-
οτική καθίζηση τῆς κοινωνίας μας. Ὁμο-
λογοῦμε ὅτι πάσχει ἀπό ἠθική ἀβιταμίνωση
καί πνευματικό ὑποσιτισμό. «Αἰσθανόμαστε
ἄσχημα». Τίς πλὸ πολλές φορές, ἀπλῶς πε-
ριοριζόμαστε σ' αὐτὲς τίς θλιβερὲς διαπι-
στώσεις. Ἐρωτοτροποῦμε δηλαδή μὲ τὸν
βερμπαλισμό, δέσμοί του παραμένοντας.

Ἄφορμῇ γιὰ νὰ χαράξω τίς γραμμὲς
αὐτὲς, μοῦ ἔδωσε ἓνα κυριακάτικο πρωινό.
Μετὰ τῆ Θ. Λειτουργία πλησίασα ἓνα πε-
ρίπτερο γιὰ νὰ προμηθευτῶ μὰ δυὸ ἐφημε-
ρίδες. Δοκίμασα ἰσχυρὴ ἐκπληξη, ἀντικρούζον-
τας ἓνα περιοδικὸ πού ἀπευθυνόταν σὲ παι-
διά. Ὁ τίτλος του μὲ καθήλωσε. Εἶχε ἄμεση

σχέση μὲ τὸν Διάβολο (εἶχε τ' ὄνομά του ἐ-
λαφρῶς παραποιημένο στὴν κατάληξη).

Γνωρίζουν καλὰ οἱ δυνάμεις τοῦ σκοτίου
ὅτι ἡ παιδικὴ ψυχὴ εἶναι ἀπλαστὴ ἀλλὰ καὶ
εὐπλαστὴ. Φροντίζουν λοιπὸν μὲ πολλὴ μεθο-
δικότητα νὰ τῆ «διαφωτίζουν». Νὰ τῆ δια-
σκοτίζουν ἀκριβέστερα... Ἄπ' ὅ,τι μὲ πληρο-
φοροῦν γονεῖς, τὰ παιδιά τους γαλουχοῦνται
μὲ περίεργα φυλλάδια, πού ἂν καὶ σὲ πρώτη
ἐμφάνιση εἶναι «ἀθῶα», στὸ βάθος ἔχουν
δηλητήριο θανατηφόρο, πού μὲ πολλὴ «ζάχα-
ρη» διοχετεύεται στὶς παιδικὲς ὑπάρξεις.

– Πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχουν γο-
νεῖς καὶ νὰ μὴν ἀντιδροῦν βλέποντας τὰ
σπλάχνα τους νὰ σαπίζουν ἀπὸ τῆ μεθο-
δικὴ μετάγχιση «κιτρίνου δηλητηρίου»;

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ**Τὸ πνεῦμα
τῆς ταπεινῆς ἀγάπης**

Τοῦ Ἁγίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου

[...] Ἴδου ἀδελφέ μου μιὰ ἐντολή: Εἶθε νὰ
βαραίνει πάντα στὴ ζυγαριά σου τὸ ἔλεος, ὡς τῆ
στιγμὴ πού θὰ νιώσεις μέσα σου τὸ ἔλεος τοῦ
Θεοῦ πρὸς τὸν κόσμον. Ἡ κατάστασή μας θὰ
γίνει ἔτσι καθρέφτης, ὅπου θὰ βλέπουμε μυστικὰ
τὸ θεῖο Πρωτότυπο, χάρις σ' ἐκεῖνα πού τοῦ ἀνῆ-
κουν κατ' οὐσίαν. Διὰ μέσου αὐτῶν φωτιζόμεθα
καὶ πλησιάζουμε τὸν Θεὸ μὲ τὸ νοῦ καθαρὸ.

Κάποτε μίλησε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἁγίους γι'
αὐτὸ (δηλαδή περὶ τῆς ἀναβάσεως τοῦ ὄρου
τῆς δικαιοσύνης), λέγοντας ὅτι ὁ ἐλεήμων ἂν
δὲν γίνεαι δίκαιος εἶναι τυφλός. Ἐγὼ λέγω ἀ-
κόμη ὅτι πρέπει ὁ ἐλεήμων νὰ δίδει ἀπὸ ὅσα ὁ
ἴδιος ἀπέκτησε μὲ τοὺς κόπους καὶ μόχθους του
καὶ ὄχι ἀπ' ὅσα μάζεψε μὲ ψέμα καὶ ἀδικία καὶ
πονηριές (...). Καὶ λέγω, ἐπίσης, ὅτι ὁ ἐλεήμων,
ἂν δὲν ὑπερβεῖ τὰ ὅρια τῆς δικαιοσύνης του, δὲν
εἶναι τέλειος ἐλεήμων, δηλαδή ὄχι μόνο ἀπὸ τὰ
δικά του νὰ ἐλεεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἀδιακρίτως,

ἀλλὰ καὶ μὲ χαρὰ νὰ ὑπομένει τὴν ἀδικία πού
τοῦ γίνεαι ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ἐλεεῖ ὅσους
τὸν ἀδίκησαν. Ὄταν νικήσει κανεὶς τὴ δικαιοσύ-
νη μὲ τὴν ἐλεημοσύνη, τότε στεφανώνεται ὄχι μὲ
τὸ στεφάνι τῶν δικαίων τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἀλλὰ
μὲ τὸ στεφάνι τῶν τελείων τοῦ Εὐαγγελίου.
Διότι τὸ νὰ δίνει κανεὶς στοὺς φτωχοὺς ἀπὸ τὰ
δικά του καὶ νὰ ντύνει τὸν γυμνὸ καὶ ν' ἀγαπᾶ
τὸν πλησίον του καὶ νὰ μὴν ἀδικεῖ, μήτε νὰ ψεύ-
δεται, ὅλα αὐτὰ ἦσαν ἐντολὲς τοῦ παλαιοῦ νόμου.
Ἄλλὰ ἡ τελειότητα τῆς οἰκονομίας τοῦ Εὐαγγε-
λίου προστάζει, ἀπὸ αὐτὸν πού παίρνει τὰ δικά
σου, μὴν τὰ ζητήσεις καὶ δίνε ἀδιακρίτως σὲ
ὅποιον σοῦ ζητᾶ ἐλεημοσύνη. Καὶ ὄχι μόνο τὴν
ἀδικία πρέπει νὰ ὑπομένουμε μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ
καὶ τὴν ψυχὴ μας πρέπει νὰ θυσιάζουμε γιὰ τὸν
πλησίον. Διότι ἔτσι γινόμαστε τέλειοι στὴν ἐλε-
μοσύνη, ἀφοῦ ἐλεοῦμε τὸν ἀδελφὸ μας, ὄχι μόνο
διὰ δόσεως, ἀλλὰ καὶ λυπούμενοι μὲ τὸν ἀδελφὸ
πού λυπᾶται καὶ συμπάσχοντας καὶ ὅταν καίγε-
ται ἡ καρδιά μας μαζί του. Ἐλεήμονες εἴμαστε,
ἐπίσης, καὶ ὅταν ραπίζομαστε ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ
μας καὶ δὲν τοῦ ἀπαντήσουμε μὲ ψυχρὸ λόγο,
ὥστε νὰ λυπήσουμε τὴν καρδιά του [...]

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Κατά την υποδοχή των πρωτοετών φοιτητών της Θεολογικής Σχολής Ἀθηνῶν (27.11.2000)

Ἐπίσκεψη οἰκογένειας πολύτεκνου ἱερέως στήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν (8.12.2000)

Κατά την παρουσίαση τοῦ ἀφιερωματικοῦ τόμου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Εἰκοσιφίνισσης (28.11.2000)

Ἀπό τή βράβευση τῶν Ὀλυμπιονικῶν τῆς Παραολυμπιάδος στήν Ἱερά Σύνοδο (1.12.2000)

Ἀπό τὰ ἐγκαίνια τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας στήν Πάτρα (29.11.2000)

Τό Λύκειο Φλωρίνης στήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν (9.12.2000)

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Φωτογραφίες: Χρ. Μπόνη

Άπο τὴν Ἐκδήλωση τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας γιὰ τὰ παιδιά τοῦ ὀρφανοτροφείου (10.12.2000)

Ἐπίσκεψη τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδοῦλου στὸ Σωφρονιστικὸ Κατάστημα Κορυδαλλοῦ (23.12.2000)

Στὰ Ἱεροσόλυμα, λόγω τῆς ἐκδημίας τοῦ Μακαριστοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυροῦ Διοδώρου (22.12.2000)

Άπο τὶς ἐπισκέψεις τοῦ Μακαριωτάτου στὰ Νοσοκομεῖα κατὰ τὶς ἡμέρες τῶν ἐορτῶν

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΛΩΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
1, ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ.: 7218308, FAX.: 7218336
ISSN 1105-7203

PORT
PAVE
HELLAS

